

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ – ZABEZPEČENÍ
FYZICKÉHO A PSYCHICKÉHO BEZPEČÍ DÍTĚTE,
MOŽNOSTI ŘEŠENÍ FORMAMI NÁHRADNÍ RODINNÉ
PÉČE, SE ZAMĚŘENÍM NA ÚZEMÍ STŘEDOČESKÉHO
KRAJE**

Autor práce: Markéta Mošnová, DiS.
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: Mgr. et Bc. Josef Kříha
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. et Bc. Josefu Kříhovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

MOŠNOVÁ, M. *Sociálně-právní ochrana dětí – zabezpečení fyzického a psychického bezpečí dítěte, možnosti řešení formami náhradní rodinné péče, se zaměřením na území Středočeského kraje: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2014. 72 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. et Bc. Josef Kříha.

Klíčová slova: bezpečnost, náhradní rodinná péče, osvojení, pěstounská péče, rodina, syndrom CAN

Bakalářská práce se zabývá reorganizací systému náhradní rodinné péče. Tato práce se zaměřuje především na nový institut pěstounské péče, takzvané péče na dobu přechodnou, v návaznosti na zajištění fyzického a psychického bezpečí dětí.

Je rozdělena do dvou částí. První část je teoretická. Je v ní klasická rodina, v současném stadiu vývoje populace, jednoznačně charakterizována jako instituce, která je z hlediska zdravého a bezpečného vývoje dítěte nenahraditelná. V samostatné dílčí kapitole je věnován rozsáhlý prostor popisu typů a funkcí rodiny. Součástí teoretické části je, v souvislosti s nestandardní rodinou, uveden popis syndromu CAN. Tento popis je současně doplněn konkrétními příklady z prostudované literatury. V této teoretické části práce je rovněž uveden popis forem náhradní rodinné péče. Je zde definován rozdíl mezi nejčastěji užívanými formami náhradní rodinné péče, tedy mezi osvojením a pěstounskou péčí. V další kapitole jsou chronologicky popsány historicky známé kořeny náhradní péče, a to od doby starověku, přes období první republiky, dále období po druhé světové válce, až po změny po roce 1989, kdy bylo ustanoveno, že přednostně bude užívána péče rodinná před ústavní. Dále práce popisuje průřez účinnou legislativou, kterou se řídí sociálně-právní ochrana dětí.

Druhá část práce je orientována empiricky a je zaměřena na rozhovory s rodinami s dětmi přijatými do osvojení a pěstounské péče. Náhradní rodinná péče je v každém ohledu velmi citlivé téma. Prostřednictvím rozhovorů chtěl autor postihnout pocity a postoje náhradních rodičů. Součástí empirické části je dotazníkové řešení, které si klade za cíl potvrdit, respektive vyvrátit hypotézy bakalářské práce, a sice zda veřejnost má

dostatečné informace potřebné pro získání komplexního náhledu na problematiku náhradní rodinné péče na dobu přechodnou a zda na základě dostupných informací může dostatečně posoudit, jestli zavedený systém je schopný pružně reagovat na potřeby ohrožených dětí a zajistit jim dostatečnou ochranu.

ABSTRACT

MOŠNOVÁ, M. *Social and Legal Protection of Children – Security of Physical and Psychological Safety of the Child, Possible Solutions by Forms of Foster Care, Focusing on the Central Region of the Czech Republic: Bachelor thesis.* České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2014. 72 p. Supervisor: Mgr. et Bc. Josef Kříha.

Key words: Adoption, CAN Syndrome, family, foster care, safety, substitute family care.

This Bachelor thesis deals with the reorganization of the foster care system. It is focused mainly on the new concept of foster care, foster care for a period of transition, in connection with the physical and psychological safety of children.

This thesis is divided into two parts. The first part of thesis is theoretical and describes traditional family in the current stage of development of the population. The family is here clearly characterized as an institution that is irreplaceable in case of safe and healthy child development. Comprehensive description of the types and functions of the family is in separate chapter. The description of CAN Syndrome in connection with non-standard family is also clearly described in the first part of this thesis. The description is also accompanied by concrete examples from the literature. In this theoretical part is also a description of the forms of foster care. There are defined differences between the most common forms of foster care (adoption and foster care).

The next chapter describes chronologically known historically rooted foster care - from Ancient world, through the period, including the period after the Second World War and to changes after 1989. After 1989 it was agreed that priority will be use of family care then institutional care. The last part of theoretical part of this bachelor thesis describes the cross-section of current legislation covering the social-legal protection of children in Czech Republic.

The second part is empirically oriented and it is focused on interviews with families with children admitted to the adoption or foster care. In any case family care is in every

respect a very sensitive topic and one of goals of author is capture the feelings and attitudes of foster parents through interviews. The main point of empirical part of this thesis is questionnaire that aims to confirm or refute the hypothesis of the thesis. The main hypothesis is the finding if the public has sufficient information to obtain a comprehensive view of the issue of foster care for a period of transition and if the public can adequately assess, based on available information, if introduced system is able to respond flexibly to the needs of vulnerable children and provide them with adequate protection.

OBSAH

Úvod.....	10
1 Cíle a metodika bakalářské práce.....	12
2 Vymezení základních pojmů	15
2.1 Vymezení pojmu rodina.....	15
2.2 Dělení rodin z hlediska funkčnosti.....	16
2.2.1 Rodina funkční	16
2.2.2 Rodina problémová	17
2.2.3 Rodina dysfunkční	17
2.2.4 Rodina afunkční	18
2.3 Syndrom CAN a jeho projevy v rodinách.....	18
2.4 Formy náhradní rodinné péče.....	21
2.4.1 Osvojení	23
2.4.2 Svěření dítěte do péče jiné osoby.....	24
2.4.3 Pěstounská péče	24
2.4.4 Individuální pěstounská péče	27
2.4.5 Skupinová pěstounská péče	28
2.4.6 Pěstounská péče na dobu přechodnou.....	28
2.4.7 Poručenství.....	29
2.4.8 Opatrovnictví	30
3 Historický kontext náhradní rodinné péče	32
3.1 Prvopočátky náhradní rodinné péče	32
3.2 Období první republiky	34
3.3 Období let 1948 až po změny po roce 1989.....	36
4 Legislativní rámec	39
4.1 Úmluva o právech dítěte	41
4.2 Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí č. 34/1998 Sb. Ve znění pozdějších předpisů	41
4.3 Návrh nařízení Rady ze dne 17. Července 2006 KOM(2006) 399	39
4.4 Ústava české republiky	40
4.5 Listina základních práv a svobod.....	39
4.6 Zákon č. 401/2012 Sb. ve znění pozdějších předpisů	42
4.7 Zákon č. 89/2012 Sb. ve znění pozdějších předpisů	44

4.8	Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů.....	44
4.9	Trestní zákoník č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů	45
5	Empirická část	47
5.1	Metoda rozhovoru	47
5.1.1	Rozhovor s respondentem A (žena):	48
5.1.2	Rozhovor s respondentem B (muž).....	51
5.1.3	Vyhodnocení rozhovorů.....	54
5.2	Dotazníkové šetření.....	55
5.2.1	Vyhodnocení získaných informací.....	56
5.3	Shrnutí praktické části.....	64
	Závěr	66
	Seznam použitých zdrojů	68
	Seznam grafů:.....	73
	Seznam příloh	74

Úvod

„ ... Stáváš se navždy zodpovědným za to, cos k sobě připoutal.“

(Antoine de Saint-Exupéry: Malý princ)

Děti jsou naší budoucností, proto bychom měli všemi prostředky zabezpečovat a chránit jejich právo na zdravý duševní, zdravotní i sociální vývoj. Světová deklarace o přežití, ochraně a rozvoji dětí ve svém úvodu říká: „Děti na celém světě jsou nevinné, zranitelné a závislé. Jsou také zvědavé, aktivní a plné naděje. Jejich čas by měl se měl skládat z radosti a pocitu bezpečí, hraní, učení a dospívání. Jejich budoucnost by měla být optimistická. Jejich život by se měl postupně vyvíjet, získávat nové zkušenosti a rozšiřovat jejich perspektivy.“¹

I v dnešní společnosti, kdy význam klasické rodiny již nemá takovou váhu jako dříve, je fungující rodinné zázemí stále jednoznačně nejlepším výchovným prostředím pro dítě. Přesto, že tato myšlenka je mnoho let všeobecně přijímána jako nezpochybnitelná pravda, má Česká republika stále velký počet dětí, které vyrůstají v ústavních zařízeních. Jedním z důvodů této skutečnosti může být ten fakt, že ne každá rodina je schopna a ochotna zajistit svému dítěti vhodné prostředí pro jeho zdravý, bezpečný a plnohodnotný rozvoj. Dítě potřebuje ke zdárnému vývoji prostředí citově vřelé a sociálně stálé, potřebuje zázemí nejen pro uspokojování fyzických, psychických a sociálních potřeb, ale i zázemí pro schopnost seberealizace. Rodina je zdrojem zkušeností a vzorců chování, které se postupem pro dítě stávají standardy ovlivňující jeho osobnost. V momentě, kdy rodina nefunguje tak se zpravidla tato dysfunkce stává zdrojem vzniku psychické zátěže a narušením psychosociálního vývoje dítěte. Dysfunkční rodina se může stát i místem vzniku sociálně patologických jevů. Jde o rodiny, kdy se rodiče nechtějí nebo neumí o dítě starat a často se sami rodiče dopouštějí nějakých sociálně patologických jevů, což je nebezpečné, protože dítě si chování rodičů v sobě nese jako vzorec. V souvislosti s těmito rodinami se hodně hovoří o tzn. syndromu CAN, což je syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.

¹ WORLD DECLARATION ON THE SURVIVAL, PROTECTION AND DEVELOPMENT OF CHILDREN. New York, [online] 1990 [cit. 2014-01-14]. Dostupné z [www: <http://www.unicef.org/wsc/declare.htm>](http://www.unicef.org/wsc/declare.htm).

Na vzniku tohoto problému se podílejí jak osobnostní vlastnosti, tak i vnější podmínky, které dítě samo nemůže ovlivnit (jako např. nízká ekonomická úroveň rodiny, nízké nebo žádné vzdělání, nepřítomnost jednoho z rodičů, patologické závislosti nebo i náročné povolání rodičů a tím nedostatek času k péči o dítě).

Obecně lze v dnešní době konstatovat, že základní prioritou při výchově dětí, napříč celou současnou společností, je podpora výchovy dítěte v jeho biologické rodině. Teprve v okamžiku, kdy není nebo ve výchově dítěte zásadně selže biologická rodina, nastupují společenské instituce, jejichž posláním je péče o děti. V naší společnosti se zpravidla jedná o možnost umístění dítěte do ústavního zařízení a následně do náhradní rodinné péče.

1 Cíle a metodika bakalářské práce

Každému z nás je dána potřeba cítit se jako hodnotná lidská bytost. Být respektován. Jde o uznání lidské důstojnosti s tím, že přijmeme odlišnosti každého jedince. Je to projev toho, že si někoho vážíme pro to jaký je a jak se chová. Bezpečí dítěte a jeho zdravý rozvoj je velmi aktuálním a diskutovaným tématem. V celospolečenské rovině je řešení této problematiky na jednom z předních míst.

Do konce roku 2012 se sociálně-právní ochrana dětí, řídila do té doby platnou legislativou, kterou lze zjednodušeně popsat tak, že dítě nechtěné nebo odebrané rodičům, o které se nebyla schopna postarat biologická rodina, putovalo do kojeneckého ústavu nebo dětského domova a odtud pak do náhradní rodinné péče (tzn. osvojení, pěstounská péče). Novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí dochází, s účinností od 1. ledna 2013, v současnosti k reorganizaci celého systému náhradní péče a jedním z důsledků těchto změn je zrušení kojeneckých ústavů do konce roku 2013. Otázkou, na kterou se snaží bakalářská práce najít odpověď, je správnost takového rozhodnutí. V této souvislosti lze citovat ředitelku valašskomeziříčského kojeneckého centra paní Dagmar Stárkovou, která říká: *„Začít něco rušit, aniž by bylo vytvořeno něco nového, lepšího, aniž by bylo vymyšlené, jak se bude v různých situacích postupovat a co může nastat, se mi jeví jako unáhlený a nedomyšlený krok. Častým argumentem, navíc podporovaným i z řad mnoha celebrit je, že děti jsou zde napořád a nemají šanci se dostat do náhradní péče. Jenže ne všechny děti mají velkou šanci se do ní dostat. Zájem je totiž hlavně o děti zdravé a hezké. Co se pak stane s dětmi, které se umístit nepodaří?“²*

Unáhlené rušení čehokoliv, co po léta fungovalo, nemusí vždy znamenat kvalitativní změnu, naopak může být kontraproduktivní (jako příklad lze uvést rušení mateřských školek a jeslí v devadesátých letech. Dnes je Česká republika za nízkou kapacitu těchto předškolních zařízení kritizována Evropskou unií). Přestože umístění dítěte do ústavní péče by měla být vždy poslední alternativa, tak v případech, kdy prokazatelně dochází ze strany rodičů k zanedbávání základní péče, týrání nebo

² Rozčilení zaměstnanci kojeňáků: Nejsme vězení. Děti budou za zrušení pykat. *Parlamentní listy.cz* [online]. 2011, 2014 [cit. 2014-06-21]. Dostupné z: <http://parlamentnilisty.cz/zpravy/Rozcileni-zamestnanci-kojenaku-Nejsme-vezeni-Deti-budou-za-zruseni-pykat-211327>>.

dokonce sexuálnímu zneužívání, je svěřeni dítěte do ústavní péče tou nejlepší dosud známou a používanou variantou.

Cílem bakalářské práce je zjistit, zda informovanost veřejnosti o problematice náhradní rodinné péče na dobu přechodnou, v návaznosti na rušení právě kojeneckých ústavů je dostatečná. Tento cíl vychází z hypotézy, že veřejnost nemá dostatečné informace potřebné pro získání komplexního náhledu na problematiku náhradní rodinné péče na dobu přechodnou a rovněž z hypotézy, zda vůbec může veřejnost na základě dostupných informací dostatečně posoudit, zda zaváděný systém je schopný pružně reagovat na potřeby ohrožených dětí a zajistit jim dostatečnou ochranu, předejít ústavní deprivaci a tím v podstatě podpořit dítě jako plnohodnotnou sebevědomou osobnost.

Práce vychází z účinných právních norem platných v České republice a z mezinárodních dokumentů, jež byly ratifikovány do našeho práva. Nejvýše postavenými zákony v hierarchii jsou Úmluva o právech dítěte publikována ve sbírce zákonů jako sdělení Federálního Ministerstva zahraničních věcí pod č. 104/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**Úmluva**“), Úmluva o občansko-právních aspektech mezinárodních únosů dětí, která byla přijata dne 25.10.1980 a v České republice byla vyhlášena jako sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 Sb., o sjednání Úmluvy o občansko-právních aspektech mezinárodních únosů dětí, návrh nařízení Rady ze dne 17. července 2006, kterým se mění nařízení (ES) č. 2201/2003 ohledně příslušnosti a pravidel o právních předpisech použitelných v manželských věcech KOM(2006) 399 v konečném znění, ústavní zákony, což je zákon č. 1/1993 Ústava České republiky, dále zákon č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů Listina základních práv a svobod (dále jen „**Listina**“). Ochranu dětí dále upravuje zákon č. 401/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb. (dále jen „**Zákon o sociálně-právní ochraně dětí**“), je doplněn vyhláškou č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Další zákony řešící ochranu dítěte jsou: zákon č. 89/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**Občanský zákoník**“), zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**Trestní zákoník**“).

Ke zjištění dat potřebných pro naplnění cílů práce byla vybrána metoda polostrukturovaných rozhovorů s osobami, které mají s náhradní rodinnou péčí

zkušenosti. Metoda rozhovoru klade poměrně velké nároky na čas. Musí být připraven, aby se ubíral požadovaným směrem. Rozhovory byly prováděny s každou osobou zvlášť a zapisovány. Otázky pro oba respondenty byly ve své podstatě podobné, jen s ohledem na individuální situaci v každé rodině. Do rozhovorů bylo zasahováno co nejméně, aby byly zřetelné subjektivní pocity respondentů, protože ty hrají v této výzkumné metodě významnou úlohu.

Tato metoda byla doplněna ještě kvantitativní metodou dotazníkového šetření. Dotazníková forma umožňuje zjišťovat názor u většího počtu respondentů současně, takže v krátké době je možno získat velké množství výpovědí. Dotazované osoby mohou při vyplňování dotazníku více zvažovat své odpovědi, nejsou pod tlakem nutnosti okamžité odpovědi, jako je tomu při aplikaci metody rozhovoru. Na druhou stranu výsledky mohou být často značně zkresleny cítěním osob, které podvědomě usilují odpovídat ve shodě s tzv. sociálními normami, tedy ne jak cítí, ale jak „očekává okolí“. Dotazník vytvořený pro naplnění cíle této bakalářské práce obsahuje 20 otázek. Poslední 4 otázky jsou statistické, určené k získání základních údajů o respondentovi, aby bylo vůbec možné porovnat názor jednotlivých skupin lidí. Dotazník byl anonymní, pouze poslední otázka obsahovala dotaz na kraj, kde respondent žije. Z tohoto údaje byl pak zpracován přehled o tom, jak situaci vidí respondenti ze Středočeského kraje.

2 Vymezení základních pojmů

To, že rodinné prostředí je nejlepším výchovným prostředím pro dítě je dnes již všeobecně známo a přijímáno. Jestliže ale rodina nefunguje správně a dítě v jeho vývoji poškozuje, je nutné jeho odebrání a umístění nejlépe v náhradní rodinné péči. Proces odebrání dítěte rodičům je značně komplikovaný. Sociální pracovníci, kteří o tomto rozhodují, se musí řídit přísnými pravidly. Postupují podle zákona č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen Zákon o sociálně-právní ochraně dětí). V ustanovení § 858 Občanského zákoníku je jasně dáno, že „rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.“³

2.1 Vymezení pojmu rodina

Jedna z definic uváděného pojmu je, že je to skupina osob navzájem spjatých, pokrevními svazky, manželstvím nebo adopcí, jejíž dospělý členové jsou odpovědni za výchovu dětí. Základní rodinu tvoří muž, žena, děti. Rozšířenou již i prarodiče, tety, strýcové, bratrance, sestřenice. Profesor Možný za rodinu považuje manžele, děti a rodiče manželů, kdežto manželství tvoří pouze manželé.⁴

V současnosti ale nemůžeme mluvit o jediném všeobecném vymezení pojmu rodina. Objevují se spíše snahy vymezit uskupení co nejšířeji tak, aby v něm mohly být zahrnuty různé formy společného soužití bez ohledu na složku mezigenerační nebo bez ohledu na přítomnost dětí ve společném soužití osob. Definice tohoto pojmu se liší i v závislosti na čase, na sociokulturním a civilizačním prostředí dané společnosti. Český právní řád se o rodině zmiňuje pouze letmo a definici rodiny neobsahuje.⁵ O rodině se zmiňují jen některé zákony, ale pouze pro své vlastní účely. Nejdůležitější poslání

³ Česko. Zákon č. 89/2012 Sb.:Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*[online]. 2012 [cit. 2014-02-08], částka 33, s. 1114-1118. Dostupné z [www: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89>](http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89).

⁴ LABUSOVÁ, Eva. Co znamená rodina? *Rodičovství, psychologie, zdraví* [online]. © 2006-2012 [cit. 2014-01-17]. Dostupné z [www: <http://www.evalabusova.cz/ankety/co_znamená_rodina.php>](http://www.evalabusova.cz/ankety/co_znamená_rodina.php).

⁵ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Národní zpráva o rodině* [online]. 2004. [cit. 7-02-2014]. Dostupné z [www: <http://mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf>](http://mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf).

rodiny je zabezpečení jednotlivých členů rodiny v obdobích, kdy nejsou schopni se o sebe starat.

2.2 Dělení rodin z hlediska funkcí⁶

Rodina, jako základní jednotka společnosti plní ve svém poslání různé funkce. Tyto funkce můžeme chápat i jako úkoly, které rodina plní jednak vůči sobě samé a i vůči společnosti. V průběhu dějin, až k dnešní moderní rodině různé funkce buď ztrácely nebo nabývaly na významu. Zatímco, například dříve rodina plnila hlavně funkci ekonomického zabezpečení členů rodiny, moderní rodiny poskytují svým členům především zabezpečení emocionální.

1. biologicko-reprodukční – zabezpečuje udržení života početím
2. ekonomicko-zabezpečovací – hmotné zabezpečení členů
3. socializačně-výchovná – péče o dítě, výchova, porozumění jeho potřebám
4. emocionální funkce – soudržnost rodiny, zabezpečení citového uspokojení

2.2.1 Rodina funkční

Výzkumů funkčních rodin je velice málo. Hlavně těch, které, jsou založeny na metodách přímého pozorování. Ohledně rodiny nelze vytvářet nějaké závazné normy nebo statistický průměr. Každá rodina má své zvyklosti, a cíle dosahují různými cestami. Každá rodina má také své specifické interakce, způsob komunikace, rodinné tradice a prochází různými vývojovými stadii (rodina s předškolním dítětem, rodina se školním dítětem a podobně.) Rodiny poskytují svým členům oporu, ztotožnění, ale zároveň poskytují dostatek svobody, aby si každý jedinec ponechal osobní odlišnosti. Příslušníci těchto rodin na sebe berou ohledy, respektují se, mají potěšení ze vzájemného kontaktu. Je tu jasná hierarchie odpovědnosti.⁷

Komunikace mezi členy je aktivní, objevuje se hodně humoru. Realita je rodinou podávána nezkresleně. Běžný provoz zvládají členové naprosto bez problémů. O závažnějších věcech se rodiče dohodnou a drží se daných pravidel. V některých záležitostech je dětem dovoleno, aby s rodiči diskutovaly a v konečném rozhodnutí je

⁶ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010. s. 12.

⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. s. 42-45.

na jejich názor brán zřetel. Děti mohou rodičům vzdorovat, ale rodiče musí ohlídat hranice vzdoru. „Komunikace je přímá, jasná, specifická a upřímná. Pravidla jsou pružná, humánní, přiměřená a změnitelná. Vazba na společnost je otevřená, důvěřivá a s možností volby.“⁸

Jak uvádí Satirová, funkční rodina je, když máte pocit, že se vám v rodině dobře žije, že jste s přáteli, s lidmi, které máte rádi, kterým důvěřujete a kteří důvěřují vám a mají vás rádi, když vám společenství vaší rodiny přináší radost a povzbuzení.⁹ U těchto rodin není třeba žádného sledování z hlediska sociálně-právní ochrany dětí.

2.2.2 Rodina problémová

V této rodině se již vyskytují závažnější poruchy ve všech nebo v některých jejích funkcích, tyto problémy, ale neohrožují ani fungování rodiny ani dobrý vývoj dítěte. Rodina je schopná své problémy buď vyřešit vlastními silami nebo za jednorázové pomoci sociálního pracovníka. Zde již je dobrý dohled – spolupráce sociálně-právního orgánu a například pediatra.¹⁰

2.2.3 Rodina dysfunkční

Rodina zvládá i rutinní provoz domácnosti s obtížemi. Není zde jasná hierarchie odpovědnosti. Vyhlášují se požadavky, kterými se nikdo neřídí. Mezi členy panují napjaté vztahy. Objevuje se zde napadání ironizováním nebo i napadání fyzické, cynické zlehčování nespokojenosti, atmosféra nedůvěry a očekávání nepříjemností. V komunikaci zde existuje mnoho nedorozumění a zmatků. Rodina se drží stereotypních způsobů komunikace, nehledá žádné nové způsoby. Komunikace mezi členy je velmi nízká. Vyskytují se tu vážné problémy ve více nebo ve všech funkcích rodiny, které poškozují zdravý rozvoj dítěte. Tyto problémy již rodina není schopná sama zvládnout. Zde je již nutná pomoc a přejetí opatření k nápravě vztahů uvnitř rodiny.¹¹

⁸ SATIROVÁ, Virginia. *Kniha o rodině*. 1. Praha: Práh, 1994. s. 13.

⁹ SATIROVÁ, Virginia. *Kniha o rodině*. 1. Praha: Práh, 1994, s. 17.

¹⁰ VZDĚLÁVACÍ INSTITUT OCHRANY DĚTÍ. *Podpora rodiny*. [online] 2006. [cit. 2014-02-08]. Dostupné z [www: <http://vioid.cz/editor/assets/download/podpora>](http://vioid.cz/editor/assets/download/podpora).

¹¹ NÁRODNÍ ZPRÁVA O RODINĚ [online]. 2004[cit. 2014-01-17]. Dostupné z [www: <http://mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf>](http://mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf).

2.2.4 Rodina afunkční

V rodině jsou poruchy tak velké, že přestává plnit svůj základní úkol a dítěti závažným způsobem škodí a ohrožuje v samotné existenci. Jediným řešením, které dítěti může prospět je odebrat ho z takovéto rodiny a umístit do náhradní rodiny nebo institucionální péče.¹²

Příčiny mohou být v poruchách osobnosti rodičů (psychopatie, maladaptace).

2.3 Syndrom CAN a jeho projevy v rodinách

Počátek vzniku debat o vědomém poškozování dítěte se datují na konec 19. století. V roce 1883 v Liverpoolu a v roce 1884 v Londýně vznikla Národní společnosti prevence proti krutostem na dětech. Tehdy šlo hlavně o fyzické násilí, dětskou práci, nedostatečnou péči. Syndrom CAN byl takto pojmenován až zhruba v polovině 20. století. Kdy si lékaři začali všimnout závažných somatických poškození dětí, způsobných jinak než nahodilým zraněním. Tato poškození nazvali neúrazovými zraněními. Již tehdy šetření těchto událostí odhalilo pachatele v řadách nejčastěji členů rodiny. V roce 1962 Američan dr. Kempe na základě rozsáhlého výzkumu nazval tento jev „syndrom bitého či týraného dítěte“. Na tomto základě se začali prosazovat zákony o povinném hlášení týrání dětí. Pojmenování tohoto syndromu pomohlo i ke zkoumání násilí na dětech i v dalších oblastech života dítěte a společnosti. Child abuse, child neglect. V konečné podobě tedy syndrom CAN znamená „syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.“¹³

V rodinách dochází k narušování fyzického zdraví dítěte, což je tělesné týrání aktivní a pasivní. Aktivní tělesným týráním jsou myšleny různé otřesy (mozku, míchy), pohmoždění, poranění kostí, poranění hlavy, otevřená poranění (rány na hlavě, na hrudníku, popáleniny). Pasivním hlavně nedostatečné uspokojení nejdůležitějších tělesných potřeb dítěte – nedostatečná výživa, nedostatek zdravotní péče, nedostatky ve vzdělání a výchově, nedostatek přístřeší, ošacení, děti vykořisťované (dětská práce). Mimo toto týrání v podstatě zjevné jde i o narušování zdraví psychického. Psychické týrání má také složku aktivní tzn., že se dítěti děje nějaká jemu nepříznivá činnost – nadávky, zesměšňování, nedůvěra, ale i to že se mu nedostává všech nebo některých

¹² VZDĚLÁVACÍ INSTITUT OCHRANY DĚTÍ. *Podpora rodiny*. [online] 2006.[cit.2014-02-08]. Dostupné z [www: <http://viod.cz/editor/assets/download/podpora.pdf>](http://viod.cz/editor/assets/download/podpora.pdf).

¹³ VZDĚLÁVACÍ INSTITUT OCHRANY DĚTÍ. *Násilí na dětech: syndrom CAN*. [online]. 2006 [cit. 2014-01-17]. Dostupné z [www: <http://viod.cz/editor/assets/download/publikace/nasili.pdf>](http://viod.cz/editor/assets/download/publikace/nasili.pdf).

z lidských potřeb, které by pro zdravý vývoj dítěte měly být v dostatečné míře saturovány. Dopady tohoto chování závisí také na tom, jak dlouho trvají, na intenzitě, i na jakém vývojovém stupni právě týrané dítě je. Způsobuje například potíže ve škole, sociální izolaci, agresivní chování dítěte, ubližování zvířatům, lhaní, psychomotorické problémy (nevysvětlitelné bolesti hlavy, břicha, ekzémy), sebevražedné pokusy, děti mohou být ustrašené, snadno se rozpláčou, nedokážou se prosazovat, atd. Mezi týrání psychické patří ale třeba i šikana, která se většinou definuje jako agrese, které se dopouští jedinec nebo skupina vůči jedinci nějak znevýhodněnému.¹⁴

Další formou násilí proti dítěti je sexuální zneužívání, což v podstatě znamená zapojení vývojově nezralého dítěte do sexuálních aktivit, které dítě nechápe. Zneužívající je většinou o hodně starší, bývá v pozici autority. K rozpoznání problému může pomoci znalost rodin, kde se zneužívání objevilo. Většinou sexualizované chování dítěte neodpovídá jeho věku, dítě má strach ve vztahu k určitým situacím, je úzkostlivé, uzavírá se do sebe, mohou vznikat noční děsy nebo sexuálně agresivní chování k vrstevníkům, hračkám....¹⁵

Konkrétní příklad uvádí kniha, kde pěstouni popisují zkušenosti s přijatými dětmi: „*Jedno z našich děvčat zažilo zneužívání, a my jsme neuměli pochopit, jak stresující pro ni bylo, když jsem ji v době jejího horečnatého onemocnění vzala k nám do ložnice, jako jsem to dělala i se svými biologickými dětmi. Celou noc ležela úplně ztuhlá v hrůze, co se po ní bude chtít. Také jsme se jí neustále dotýkali, hladili ji po vlasech a oblékali do šatiček, které zdůrazňovaly její dívčí nevinnost. Kdybych měla informace o tom, jaký byl její život před umístěním v dětském domově, nikdy bych se takových chyb nedopustila.*“¹⁶

Další formou zneužívání je komerčním zneužívání. Tím jsou ohroženy hlavně děti z rizikových rodin. To znamená rodin, kde různí členové rodiny jsou nebo byli vystaveni nějakému domácímu násilí, rodin sociálně vyloučených, izolovaných, kde rodiče přehlížejí záškoláctví nebo vykazují známky závislosti na alkoholu, drogách. K jednotlivým formám komerčního zneužívání patří obchod s dětmi tj. pracovní

¹⁴ VZDĚLÁVACÍ INSTITUT OCHRANY DĚTÍ. *Násilí na dětech: syndrom CAN*. [online]. 2006 [cit. 2014-01-17]. Dostupné z [www: <http://viod.cz/editor/assets/download/publikace/nasili.pdf>](http://viod.cz/editor/assets/download/publikace/nasili.pdf).

¹⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila et al. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha. 2007, s. 52 – 53.

¹⁶ ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha. 2012, s. 122.

vykořisťování (práce v dolech...), sexuální vykořisťování (prostituce, striptýz...), dětsí vojáci, ekonomické sňatky, nezákonné adopce (matky hlavně z rozvojových zemí hned po porodu), zneužívání dětí při hrách a zábavě, žebrání, obchod s lidskými orgány. Prostituce v souvislosti s válečnými konflikty, prostituce – dlužní otroctví (dívky jsou nuceny k poskytování sexuálních služeb), obchod s romskými ženami a dívkami (zde se projevují faktory romských ghett (sociální vyloučení, nezaměstnanost, chybějící vzdělání, chudoba, různé druhy závislostí).¹⁷

Aby chování mohlo být označeno za zneužívání musí splňovat tři podmínky: aktér je mnohem starší a zralejší než dítě, je v pozici autority a v pečovatelském vztahu k dítěti, aktivity vymáhá silou nebo podvodem. Zanedbávání dítěte je nejméně prozkoumanou oblastí syndromu CAN. Obnáší zanedbávání tělesné – nedostatek jídla, pití, oblečení, lékařské prevence, citové – nedostatek náklonnosti, lásky. Zanedbávání výchovy a vzdělání – neodůvodněná absence ve škole, zneužívání dítěte k práci a tím bránění ve vzdělání. Zanedbávání dozoru – ponechání malých dětí bez odpovídajícího dohledu. V těchto extrémních případech dochází potom k odebrání dítěte z rodiny. Toto posouzení vyžaduje delší přímý kontakt s rodinou. Některé evropské státy mají dvě stránky ochrany dítěte, právní a sociální. Mezinárodní i naše národní právní normy definují hranici práva rodičů na samostatné rozhodování a na zájmy dítěte, které při potenciálním nebezpečí chrání stát. Jedním ze způsobů řešení situace je ozdravení rodinného prostředí.¹⁸

V současnosti jsou již popsány modely hodnocení pro problémové rodiny. V České republice se začíná používat model, který vytvořil tým britských expertů. Metodika je rozdělena do tří částí, zaměřených na:

- **vývojové potřeby dítěte** - zdraví, vzdělání, emocionální vývoj.....,
- **kapacitu rodičů** - základní péče o děti, zajištění bezpečí, emocionální vřelost, určování hranic....,
- **faktory vztahující se k rodině a prostředí** - historie rodiny, její fungování, bydlení, zaměstnání, vztahy v širší rodině.

¹⁷ MILFAIT, René. *Komerční sexualizované násilí na dětech*. Praha. 2008, s. 27 – 38.

¹⁸ VZDĚLÁVACÍ INSTITUT OCHRANY DĚTÍ. *Násilí na dětech: syndrom CAN*. [online]. 2006 [cit. 2014-01-17]. Dostupné z [www: <http://viod.cz/editor/assets/download/publikace/nasili.pdf>](http://viod.cz/editor/assets/download/publikace/nasili.pdf).

Při hodnocení rodiny se využívá rozhovorů se členy rodiny, různých posuzovacích škál a dotazníků.¹⁹

Statisticky podchycené počty týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí v České republice v roce 2012 jsou uvedeny v přílohách č. V a VI.

Otřesným svědectvím o tom, kam až může zajít rodič alkoholik mající sadistickou povahu, je zpověď týraného chlapce Joea Peterse, který v knize otevřeným způsobem popisuje svůj život od útlého dětství, kdy ho matka uvěznila ve sklepě domu a on následkem prožitých traumat oněměl, až po dospělost.

„Nikdy jsem nevěděl, kdy mě matka zbije..... Usoudila, že je na čase pojmout mé trestání formálněji a vytvořila jakýsi rituál..... Poručila bratrům, aby do cely přinesli tři staré masivní dřevěné židle. Potom mě svlékli donaha a položili mě na ně. Bratři mě drželi za zápěstí a za kotníky, zatímco máma mě divoce mlátila rákoskou nebo násadou od koštěte.....Ty hnusnej malej parchante, jak já tě nenávidím, kdybych měla bouchačku, jseš dávno mrtvej – ječela. Chtěl jsem křičet ale nešlo to, většinou jsem posléze omdlel.....“²⁰

„Matka zbožňovala násilí. Dívala se na ně stejně ráda, jako je působila. V druhém poschodí svého domu zřídila provizorní ring a nutila mé starší bratry spolu zápasit.....Když dostala chuť se povyrazit, usadila se v téhle místnosti se šálkem čaje a štvála své syny proti sobě.....dokud jeden z nich neskončil v krvi.“²¹

2.4 Formy náhradní rodinné péče

Je zcela jasné, že všechny děti umístěné v ústavních zařízeních by měly mít možnost být vychovávány v rodinách, měly by mít možnost poznat běžný rodinný život, zažít pocit, že někam patří. Dnes je již všeobecně známo, že dětství strávené v ústavním zařízení způsobuje psychickou deprivaci, která může mít velmi negativní důsledky na celý další život člověka. Na druhou stranu je stále velmi rozšířený mýtus, že naše ústavy jsou plné dětí, které jen čekají, až si je „vybere“ nějaký „zachránce“. V Českých ústavěch je sice mnoho dětí, ale zdaleka ne všechny jsou vhodné pro náhradní rodinnou

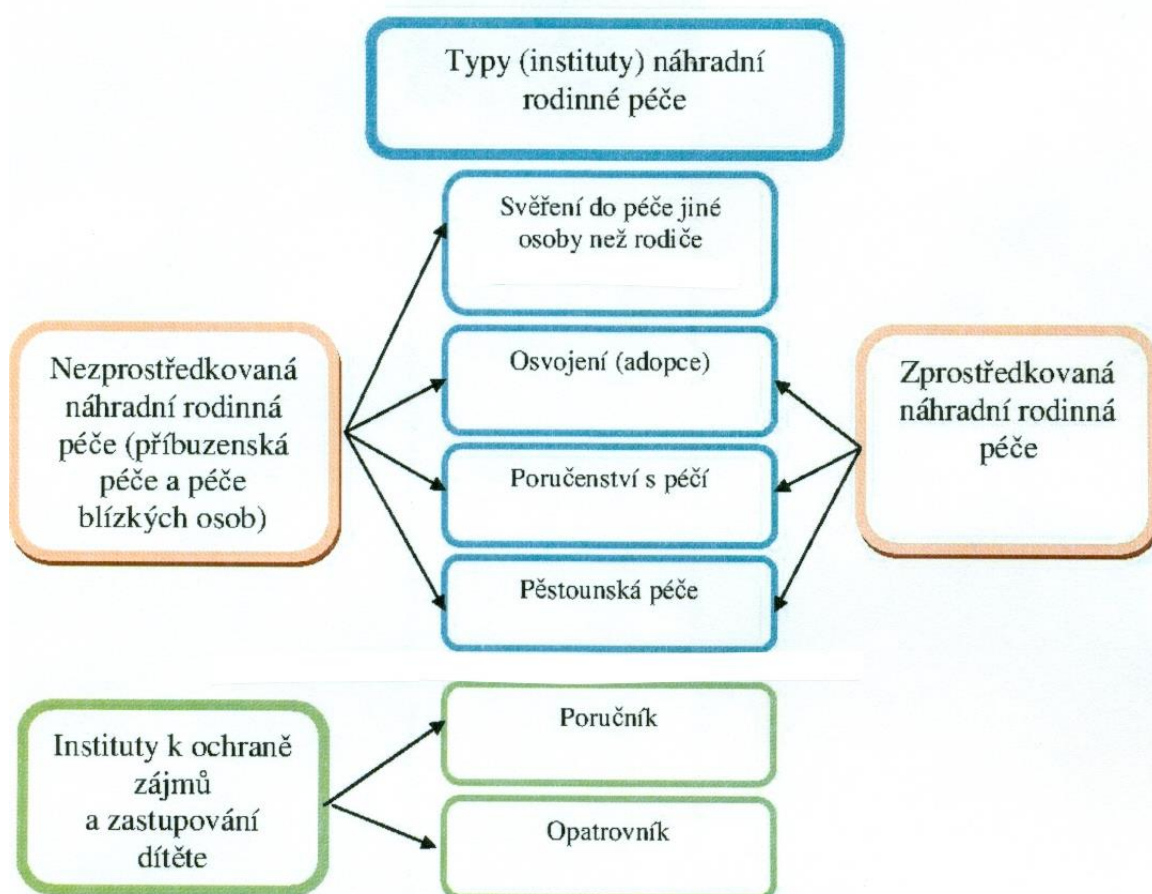
¹⁹ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha. 2010, s. 108 – 109.

²⁰ JOE PETERS. *Tichý pláč*. . Frýdek-Místek. 2010.s. 77 – 78.

²¹ JOE PETERS. *Tichý pláč*. . Frýdek-Místek. 2010.s. 59.

péči. Velký počet dětí má tak značné zdravotní potíže, že je v podstatě nemožné umístění v rodině, v jiných případech nejsou děti právně volné. V neposlední řadě jde v případě pěstounské péče či osvojení o vytvoření nových rodinných vztahů, které by měly být trvalé a opravdové. Dříve než dojde k zákonnému vytvoření rodinného svazku, musí být bezpodmínečně vytvořeny podmínky, aby svazek měl velkou naději na „přežití“. ²² Matějček zde trefně používá větu: „*Dítě není žádná rukavice, která by se mohla přehazovat a vyměňovat jak koho napadne.*“²³

Přehled forem náhradní rodinné péče a instituty k ochraně zájmů dítěte:²⁴



V příloze č. II je uveden přehled umístování dětí a mladistvých do výše uvedených institutů v roce 2012.

²² MATĚJČEK, Zdeněk ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha. 2002.s. 11, 12.

²³ MATĚJČEK, Zdeněk ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha. 2002.s. 12.

²⁴ Náhradní rodinná péče. *Středisko náhradní rodinné péče* [online]. 2013 [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: [www:<http://www.nahradnirodina.cz/nahradni_rodinna_peceI>](http://www.nahradnirodina.cz/nahradni_rodinna_pece/).

2.4.1 Osvojení

Je posláním, které má nahradit nezletilému dítěti chybějící rodinné prostředí. Slouží k výchově, péči a naplňování smyslu života dítěte a osvojitelů v rodině, kde začíná osvojenec žít. Osvojení je právně zakotveno v Občanském zákoníku. Při osvojení (adopci) přijímají manželé nebo jednotlivci opuštěné dítě za vlastní a mají k němu stejná práva a povinnosti, jako jeho rodiče. Vzájemná práva a povinnosti mezi osvojeným dítětem a jeho původní rodinou zanikají. Touto právní úpravou vzniká mezi osvojencem a osvojitelem podobný poměr, jako mezi rodiči a nezletilými dětmi. Osvojit lze dítě nezletilé a nově i osobu zletilou (pokud to není v rozporu s dobrými mravy). Případy, kdy toto lze uvádí Občanský zákoník.²⁵ Osvojit lze pouze dítě právně volné. Právně volné je dítě buď tehdy, když se nenachází v péči svých biologických rodičů a ti o něj neprojevují žádný zájem. Nebo lze osvojit dítě, jehož rodiče nebo zákonní zástupci podepsali souhlas s osvojením. Tento souhlas lze udělit nejdříve šest týdnů po narození dítěte. Většinou jde o souhlas k ještě nevybraným žadatelům. Lze ovšem i navrhnout osvojení konkrétními osobami, které si rodiče vybrali.²⁶ V novém občanském zákoníku je nově také uvedena lhůta, kdy nejpozději jsou osvojitelé povinni sdělit dítěti skutečnost osvojení. Občanský zákoník se procesem osvojení zabývá v ustanoveních § 794 – 854 oddílu 2.²⁷

Nová úprava osvojení – úprava na jedné straně sleduje, aby osvojení dítěte nemohlo být znemožněno jednorázovým formálním projevem zájmu rodiče o dítě, na druhé straně však nadále neumožňuje, aby soud bez účasti rodičů rozhodoval jako o otázce předběžné o jejich kvalifikovaném nezájmu o dítě a zbavil je tak účastenství v řízení o osvojení. Soud nadále nově zkoumá, zda je zde dán kvalifikovaný nezájem v samostatném řízení. Procesně je tato problematika v současnosti upravena v zákoně o zvláštních řízeních soudních. Obecně lze dle právní úpravy odvolat souhlas rodiče s osvojením do tří měsíců ode dne, kdy byl souhlas dán. Matka může dát souhlas nejdříve šest týdnů po narození dítěte, otec prakticky kdykoliv počínaje momentem

²⁵ Česko. Zákon č. 89/2012 Sb.:Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*[online]. 2012 [cit. 2014-02-08], částka 33, s. 1114-1118. Dostupné z [www: <http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89>](http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89).

²⁶ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha. 2008. s. 43.

²⁷ Česko. Zákon č. 89/2012 Sb.:Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*[online]. 2012 [cit. 2014-02-08], částka 33, s. 1114-1119. Dostupné z [www: <http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89>](http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89).

narození dítěte. Má se tím zabránit unáhlenému rozhodnutí v době šestinedělí matky, což v praxi znamená, že dítě je na tři měsíce svěřováno předběžným opatřením soudu do péče budoucích osvojitelů, s tím, že během této doby soud zjišťuje, zda by dítě nebyl schopný vychovávat někdo ze širší rodiny. Pokud někoho takového najde, zruší předběžné rozhodnutí, dítě budoucím osvojitelům odebere a svěří ho příbuzným.²⁸

2.4.2 Svěření dítěte do péče jiné osoby

Tento institut řeší Občanský zákoník v § 953 – 957.²⁹ Přednost při svěření dítěte jiné osobě má osoba příbuzná, jestliže to není v rozporu se zájmy dítěte. Je to nejvíce upřednostňovaná forma náhradní rodinné péče, jestliže se rodiče o dítě nestarají nebo starat nemohou. Dítě tak zůstává buď v původní rodině, což je záměr poslední právní úpravy, která původní rodinu upřednostňuje, nebo je u osob jemu známých. Pečující osoba musí poskytovat záruku řádné péče, mít trvalé bydliště v České republice a musí se svěřením dítěte do péče souhlasit. Poté se u této formy péče přiměřeně použijí ustanovení o pěstounství. Trvá zde vyživovací povinnost rodičů, rodičovská zodpovědnost je omezena soudním rozhodnutím a to v rozsahu, v jakém přešly práva a povinnosti pečovat o dítě na jinou osobu.³⁰

2.4.3 Pěstounská péče

Je upravena zákonem Občanský zákoník v ustanovení § 958 - 970³¹, a zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, dle kterého bude mít každý pěstoun uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče v ustanoveních § 47b zákona. Dohoda o výkonu pěstounské péče je veřejnoprávní smlouvou, která se, až na odchylky stanovené v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí, řídí zákonem č. 500/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen Správní řád). S pěstouny ji uzavírá příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí.

²⁸ Legislativní vývoj právní úpravy náhradní péče v České republice. *Nadace Sirius* [online]. 2008 - 2013, 2013 [cit. 2014-06-23]. Dostupné z [www: <http://nadacesirius.cz/soubory/prilohy/pravni-uprava-nahradni-rodinne-pece-v-cr.doc>](http://nadacesirius.cz/soubory/prilohy/pravni-uprava-nahradni-rodinne-pece-v-cr.doc).

²⁹ Česko. Zákon č. 89/2012 Sb.:Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*[online]. 2012 [cit. 2014-02-08], částka 33, s. 1130. Dostupné z [www: <http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89>](http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89).

³⁰ Náhradní rodinná péče. *Středisko náhradní rodinné péče* [online]. 2013 [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: [www:<http://www.nahradnirodina.cz/nahradni_rodinna_peceI>](http://www.nahradnirodina.cz/nahradni_rodinna_peceI).

³¹ Česko. Zákon č. 89/2012 Sb.:Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*[online]. 2012 [cit. 2014-02-08], částka 33, s. 1131-1132. Dostupné z [www: <http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89>](http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89).

Osoba pečující a osoba v evidenci si může vybrat jiný subjekt, se kterým dohodu uzavře (nutný souhlas příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí) – obecní úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností, krajský úřad nebo pověřená osoba.

Pro nadbytečnost se ruší zařízení pěstounské péče (což jsou profesionální velké pěstounské rodiny). Minimální rozsah příprav pro budoucí pěstouny je stanoven na 48 hodin (par. 11, odst. 2, písm. a), b) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.³² Je to volnější svazek než osvojení. Jediným rozhodujícím faktorem pro svěřeni dítěte do pěstounské péče je zájem dítěte a to, že osoba pěstouna musí dávat záruku řádné výchovy dítěte. Dítě nemusí být právně volné. Do pěstounské péče jsou podle Matějčka Zd. svěřovány především děti, které vyžadují individuální péči, dlouhodobou výchovu v náhradní rodině. Jsou to děti s různými zdravotními nebo psychomotorickými potížemi, děti starší, skupiny sourozenců, děti jiného etnika (v naší republice hlavně děti romské).³³ Svěřují se do péče fyzické osobě nebo manželské dvojici. Pěstounskou péčí nevzniká příbuzenský vztah. Přesto, když se vztah dětí a pěstounů vytváří dobře, tyto vztahy vznikají neformálně. Pěstoun je povinen o dítě řádně osobně pečovat. Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu. Soud může v mimořádných případech rozhodnout také o zrušení pěstounské péče. Soud může stanovit pěstounovi povinnost podávat o výkonu pěstounské péče pravidelné zprávy soudu. Většinou to bývá jedenkrát ročně. V případě svěřeni dítěte do pěstounské péče, jak píše Matějček, je umožňován, nebo správněji, není vyloučen styk dítěte s biologickými rodiči. Rozhodnutím soudu může být tento styk v zájmu dítěte podstatným způsobem omezen. Před rozhodnutím soudu o pěstounské péči může být dítě svěřeno orgánem sociálně-právní ochrany dětí do péče předpěstounské. Její délku, podle ustanovení § 963 Občanského zákoníku, stanoví se zřetelem k okolnostem případu. Jestliže je dítě v ústavní péči není k předpěstounské péči nutný souhlas rodičů. V ostatních případech je třeba souhlasu rodičů, pokud jsou právními zástupci dítěte. Pěstoun musí do 3 měsíců podat návrh na zahájení řízení, jinak rozhodnutí o předpěstounské péči pozbývá platnosti. Pěstounská péče zaniká dosažením zletilosti dítěte.³⁴ Přehled počtu pěstounů a pěstounských rodin v roce 2011 a 2012 je uveden v příloze č. IV.

³² Česko. Zákon č. 401/2012 Sb.:Zákon, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů, Česká republika* [online]. 2012 [cit. 2014-02-08], částka 147, Dostupné z [www<http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=401>](http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=401).

³³ MATĚJČEK, Zdeněk ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha. 2002. s. 19.

³⁴ MATĚJČEK, Zdeněk ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha. 2002. s. 15 – 16.

Za každé dítě v pěstounské péči náleží pěstounovi odměna. Podle novely Zákona o sociálně-právní ochraně dětí dávkami pěstounské péče jsou:³⁵

a) příspěvek na úhradu potřeb dítěte par. 47f

- ✓ 4 500 Kč pro dítě ve věku do 6 let,
- ✓ 5 550 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,
- ✓ 6 350 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,
- ✓ 6 600 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.

V případě, že jde o dítě s určitým stupněm závislosti částky se podle zákona zvyšují úměrně se zvyšujícím se stupněm závislosti.

b) odměna pěstouna par. 47j

Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc, není-li dále stanoveno jinak,

- ✓ 8 000 Kč, je-li pečováno o jedno dítě,
 - ✓ 12 000 Kč, je-li pečováno o 2 děti,
 - ✓ 20 000 Kč,
- je-li pečováno alespoň o 3 děti,
- je-li pečováno alespoň o 1 dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost),
- jde-li o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě, nebo
- ✓ 24 000 Kč, pečuje-li pěstoun alespoň o 1 dítě, které mu bylo svěřeno na přechodnou dobu, a toto dítě je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost).
 - ✓ za každé další dítě svěřené do péče osoby pečující se odměna pěstouna podle odstavce 1 písm. c) bodů 1 a 2 zvyšuje o polovinu částky uvedené v odstavci 1 písm. --

³⁵ Česko. Zákon č. 401/2012 Sb.:Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů, Česká republika* [online]. 2012 [cit. 2014-02-08], částka 147, s. 5112-5114. Dostupné z [www: <http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=401>](http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=401).

- ✓ za každé další dítě, které je osobě v evidenci svěřeno do jiné péče, než je pěstounská péče na přechodnou dobu, se odměna pěstouna podle odstavce 1 písm. c) bod 3 nebo písm. d) zvyšuje o polovinu částky uvedené v odstavci 1 písm. a).

Dále zákon stanovuje, jak se odměny poskytují při péči prarodičů, při pracovní neschopnosti pečující osoby a také, že odměna pěstouna se považuje, z hlediska pojistného na všeobecné zdravotní pojištění jako příjem ze závislé činnosti.

c) příspěvek při převzetí dítěte par. 47l

- ✓ do 6 let 8 000 Kč,
- ✓ od 6 let do 12 let 9 000 Kč,
- ✓ od 12 let do 18 let 10 000 Kč.

Příspěvek při převzetí dítěte se vyplatí jednorázově.

d) příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla par. 47m

Podrobně popisuje, kdy a za jakých podmínek nárok na příspěvek vzniká.

e) příspěvek při ukončení pěstounské péče par. 47h.

- ✓ nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče má fyzická osoba, která byla ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči, a to ke dni zániku nároku této osoby na příspěvek na úhradu potřeb dítěte podle § 47f.
- ✓ výše jednorázového příspěvku činí 25 000 Kč.
- ✓ nárok na příspěvek
- ✓ při ukončení pěstounské péče náleží jen jednou.

2.4.4 Individuální pěstounská péče

Probíhá v běžném rodinném prostředí. O děti pečují buď příbuzní (prarodiče, teta, starší sourozenec) nebo cizí osoby, což je klasická pěstounská péče. Většinou pěstoun, pěstounka (manželé), kteří mívají již odrostlejší své vlastní děti. Do této klasické péče jsou přijímány i děti s vážnějším zdravotním postižením, které vyžaduje od pěstounského páru časově náročnější péči (například časté rehabilitace, návštěvy

lékařů, pořízení speciálních zdravotních pomůcek). Je ale třeba brát zřetel na například stupeň postižení dětí tzn. náročností péče o každé jednotlivé dítě.³⁶

Škoviera píše, že přibývá rodin (profesionálních i pěstounských), které jsou ochotny přijmout do péče i děti s postižením. Tyto rodiny by si zasloužili lepší přípravu, ale i větší podporu, servis a společenské ocenění. Škoviera se v praxi opakovaně setkal se situací, kdy dospívající dítě opustilo výchovně náročnější pěstouny a vrátilo se do svého domácího prostředí, kde nároky na něj a kontrola byly minimální.³⁷

2.4.5 Skupinová pěstounská péče

Uskutečňuje se tzv. SOS dětských vesničkách. Je to skupinka asi 10 domečků, ve kterých žijí matky – pěstounky se zhruba 6 a více dětmi různého pohlaví, většinou se jedná o vícečetné skupiny sourozenců. Matce – pěstounce pomáhá „teta“. Pomáhá jí s vedením domácnosti a starostí o děti. Pěstounská péče zaniká dosažením zletilosti dětí.³⁸ V současné době existují v České republice 3 vesničky, nacházejí se v Karlovarském a Zlínském kraji a poslední v Brně – Medlánkách.³⁹

2.4.6 Pěstounská péče na dobu přechodnou

Tento institut umožňuje, aby dítě mohlo vyrůstat v náhradním rodinném prostředí u proškolených pěstounů a nemuselo trávit čas v ústavním prostředí. Je to forma péče, která má zásadně přednost před péčí kolektivní, tzn. před ústavní či před svěřením dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Institut má přechodný, krizový ráz. Cílem je mimo jiné umožnit rodičům upravit si v rámci svých možností osobní, rodinné, majetkové, bytové a jiné poměry tak, aby se mohli co nejdříve ujmout osobní péče o své dítě.

Evidenci osob, které smějí vykonávat tuto činnost vede krajský úřad. Podle § 27a novely zákona o sociálně právní ochraně dětí se do evidence osob zařazují osoby na základě žádosti podané u obecního úřadu obce s rozšířenou působností a osoby, které na

³⁶ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha. 2008. s. 51

³⁷ ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha. 2007. s.131.

³⁸ FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ. [online]. 1990 [cit. 2014-01-17]. Dostupné z [www: <http://fod.cz/>](http://fod.cz/).

³⁹ SOS DĚTSKÉ VESNIČKY. *SOS Přístav: pěstounské péče v SOS dětských vesničkách* [online]. [cit. 9.6.2014]. Dostupné z [www: <http://sos-vesnicky.cz/nase-cinnost/sos-detske-vesnicky/>](http://sos-vesnicky.cz/nase-cinnost/sos-detske-vesnicky/).

základě odborného posouzení mají předpoklady pro výkon takové péče o dítě, a to zejména z hlediska krátkodobosti takové péče a péče o dítě krátce po jeho narození. Minimální rozsah povinných příprav pro tento institut je 72 hodin, což je ukotveno v § 11, odst. 2, písm. a), b). Pěstounská péče na dobu přechodnou může trvat maximálně rok. Odměna pěstouna na přechodnou dobu činí Kč 20 000,--/měsíc.⁴⁰

V České republice bylo ke konci ledna 2014 pouze 115 pěstounů. Podle náměstka ministra práce a sociálních věcí je jich třeba asi 500. Podle statistik je v této péči právě umístěno 132 dětí – hlavně nejmenších.⁴¹

Tento poměrně nový institut je velice diskutované téma a řada odborníků na něj nemá vyhraněný názor. Všichni se v podstatě shodují v tom, že legislativa měla být důslednější. Například i uznávaný odborník MUDr. Pavel Biskup, ředitel centra pro ohrožené děti, říká, že jsou děti, které nelze dát okamžitě do náhradní rodinné péče (například právě zneužívané a týrané), ani do té nejlépe připravené, protože tyhle děti fungují jinak, jsou znejistěné a v ústavu nějakou dobu prakticky „odpočívají“.⁴²

2.4.7 Poručenství

Ošetřuje Občanský zákoník v § 928 – 942.⁴³ Podle ustanovení § 928 tohoto zákona poručníka ustanovuje soud v momentě, kdy není žádný z rodičů, který vykonává v plném rozsahu rodičovskou zodpovědnost. Jsou to situace, kdy např. oba rodiče nezletilého dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Pokud poručník v plném rozsahu naplňuje rodičovskou zodpovědnost, tím, že o dítě osobně pečuje, je možné řadit poručenství do forem náhradní rodinné výchovy. V tomto případě náleží poručíkovi dávky pěstounské péče.

⁴⁰ Zákon o SPOD, díl čtvrtý: Dávky pěstounské péče. *Čí je dítě?* [online]. 2011. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: [www:<http://cijedite.cz/?nav=aktuality/ostatni/226-zakon-o-spod,-dil-ctvrty-.html>](http://cijedite.cz/?nav=aktuality/ostatni/226-zakon-o-spod,-dil-ctvrty-.html).

⁴¹ Celkem potřebujeme pět set rodin na přechodnou dobu. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2014 [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: [www:< http://mpsv.cz/cs/17101>](http://mpsv.cz/cs/17101).

⁴² *Máte slovo: Rušení kojeneckých ústavů a pěstounství jako byznys?*. In Studio ČT1., 1. listopadu 2012, 21.55.

⁴³ Česko. Zákon č. 89/2012 Sb.:Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*[online]. 2012 [cit. 2014-02-08], částka 33, s. 1127-1129. Dostupné z [www:<http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89>](http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89).

Pokud nemůže být jmenována poručníkem fyzická osoba, ustanoví soud veřejného poručníka a to orgán sociálně-právní ochrany dětí. Fyzická osoba, kterou soud jmenoval, může funkci poručníka odmítnout. Do této funkce lze jmenovat pouze osobu, která svým způsobem života zaručí, že je schopna toto řádně vykonávat. Funkce se ujímá dnem jmenování a podléhá stálému dozoru soudu. Do 90 dnů musí soudu předložit soupis jmění dítěte. Poručenství zaniká smrtí poručníka, dosažení zletilosti dítěte, nabytím rodičovské odpovědnosti jednoho z rodičů.

2.4.8 Opatrovnictví

Tento institut řeší Občanský zákoník v § 943 – 952.⁴⁴ Soud ustanoví dítěti opatrovníka, když hrozí střet zájmů zákonných zástupců a dítěte. Žádný z rodičů nemůže zastupovat své dítě, pokud se týká právních úkonů ve věcech, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem nebo ke střetu zájmů jejich dětí. Z účelu opatrovnictví je jasné, že opatrovníkem musí být osoba, u které je záruka, že vykoná svůj úkol v zájmu nezletilého dítěte. Funkce opatrovníka je dobrovolná, a soud rozhodne, zda má právo na odměnu nebo na náhradu nákladů. Dále určí, podle § 945, proč opatrovníka jmenoval a zda omezuje dobu po níž má funkci vykonávat. Opatrovník může být i orgán sociálně-právní ochrany dětí například při rozvodu rodičů.

⁴⁴ Česko. Zákon č. 89/2012 Sb.:Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*[online]. 2012 [cit. 2014-02-08], částka 33, s. 1129,1130. Dostupné z [www: <http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89>](http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89).

Přehled forem náhradní rodinné péče a institutů k ochraně zájmů dítěte:⁴⁵

	Vztah k dítěti (kdo se může nebo nemůže stát pečující osobou určitého typu)	Práva a povinnosti pečující (zastupující) osoby	Výhody pro dítě	Odměna pro pečující osobu	Dávky pro děti Peněžitá pomoc v mateřství (zvláštní úprava)	Práva a povinnosti původní rodiny
Světlení do péče jiné osoby než rodiče	Příbuzný nebo dítěti známá osoba	Pečuje, vychovává a další práva a povinnosti jsou vymezeny soudním rozhodnutím	Dítě zůstává v původní rodině nebo u známých osob	Žádná	Výživné a běžné dávky pro rodiny s dětmi ze soc. systémů	Trvá vyživovací povinnost, rodičovská zodpovědnost je omezena soudním rozhodnutím
Osvojení (adopce)	Podle ustálené soudní praxe se osvojitelem nemůže stát příbuzný prarodič nebo sourozenec dítěte a mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl	Plná rodičovská zodpovědnost	Dítě získává novou rodinu se vším všudy, dostává se na úroveň biologických dětí svých osvojitelů, osvojitelé mají vyživovací povinnost k němu, ono k nim, dědí po sobě navzájem	Žádná	Běžné dávky pro rodiny s dětmi ze soc. systémů. Peněžitá pomoc v mateřství do 7 let věku dítěte (po dobu 22 týdnů), pokud jsou splněny běžné podmínky nároku na PPM.	Příbuzenské vztahy k původní rodině zanikají
Poručení s péčí	Příbuzný nebo dítěti známá osoba či osoba zařazená v evidenci žadatelů o zprostředkování NRP	Pečuje o dítě, vychovává a zastupuje dítě a spravuje majetek dítěte. Podléhá doзору soudu a k některým rozhodnutím je třeba souhlas soudu.	Dítě není v ústavu a má možnost vyrůst v rodinném prostředí	Odměna pěstouna	Dávky pěstounské péče. Peněžitá pomoc v mateřství do 7 let věku dítěte (po dobu 22 týdnů), pokud jsou splněny běžné podmínky nároku na PPM.	Rodiče mají vyživovací povinnost, rodičovská zodpovědnost je pozastavena nebo zrušena
Pěstounská péče	Příbuzný nebo dítěti známá osoba či osoba zařazená v evidenci žadatelů o zprostředkování NRP	Pečuje o dítě a vychovává ho, zastupovat dítě může jen v běžných záležitostech	Dítě není v ústavu a má možnost vyrůst v rodinném prostředí	Odměna pěstouna	Dávky pěstounské péče. Peněžitá pomoc v mateřství do 7 let věku dítěte (po dobu 22 týdnů), pokud jsou splněny běžné podmínky nároku na PPM	Rodiče mají zpravidla všechna práva a povinnosti, trvá vyživovací povinnost
Pěstounská péče na přechodnou dobu	Osoba zařazená v evidenci žadatelů o zprostředkování NRP jako vhodná pro tento institut NRP	Pečuje o dítě a vychovává ho, zastupovat dítě může jen v běžných záležitostech	Dítě není v ústavu a má možnost vyrůst v rodinném prostředí	Odměna pěstouna	Prozatím běžné dávky pěstounské péče, nová právní úprava PPP se snad již blíží. Peněžitá pomoc v mateřství do 7 let věku dítěte (po dobu 22 týdnů), pokud jsou splněny běžné podmínky nároku na PPM.	Rodiče mají zpravidla všechna práva a povinnosti, trvá vyživovací povinnost
Poručení bez péče	Příbuzný nebo dítěti známá osoba či osoba zařazená v evidenci žadatelů o zprostředkování NRP	Poručník dítě zastupuje a spravuje majetek dítěte, k některým rozhodnutím je třeba souhlas soudu. Pečující osobou může být nadále rodič dítěte nebo může být dítě v péči osoby podle § 45 zákona o rodině nebo v péči pěstounů.	Je vyřešeno zastupování (ochrana zájmů) dítěte	Žádná	-	Rodiče mají vyživovací povinnost, rodičovská zodpovědnost je pozastavena nebo zrušena
Opatrovník	Kdokoliv, koho určí soud, i právnická osoba – orgán sociálně-právní ochrany dětí	Hájí zájem dítěte, rozsah jeho práv a povinnosti stanoví soud	Jsou chráněny zájmy dítěte	Žádná	-	Rodičovská zodpovědnost může být omezena

Pro ilustraci je v příloze č. III uveden statistický přehled počtu dětí v náhradní rodinné péči v roce 2012.

⁴⁵ Náhradní rodinná péče. *Středisko náhradní rodinné péče* [online]. 2013 [cit. 2014-06-11]. Dostupné z: [www:<http://nahradnirodina.cz/nahradni_rodinna_peceI>](http://nahradnirodina.cz/nahradni_rodinna_peceI).

3 Historický kontext náhradní rodinné péče

3.1 Prvopočátky náhradní rodinné péče

Kořeny jakési ochrany dítěte a institutu náhradní rodinné péče můžeme zasadit již do období starověkého Egypta, kde Egyptané neměli k životu a smrti lehkomyšlný postoj. V Chamurapiho zákoníku je zachován trest za usmrcení potomka. Kdo usmrtil své dítě, musel mrtvolu chovat tři dny a tři noci v náručí na což dohlížel pověřený strážce.⁴⁶

Například v období starověkého Řecka a Říma bylo odložení dítěte velmi rozšířeno. Mělo dvě formy – jednou bylo právě odložení – někdy i s nadějí, že se dítěte někdo ujme, což dává základy v podstatě pěstounské péči, nebo usmrcení – zvláště dětí znetvořených. Před pohozením bývalo dítě vloženo do speciální nádoby, do té byly vkládány i různé cennosti. Ty připadly tomu, kdo dítě buď zachránil nebo i zabil. Patrně to byla forma finanční odměny za vyřešení situace, ke které rodiče neměli dost sil. Obecně známý je přístup k novorozencům ve starověké Spartě. Dítě bylo předloženo radě starších, ta pak rozhodla, zda je dostatečně zdrávo, pokud rada rozhodla, že není, dala je svrhnout do propasti.⁴⁷

Naproti tomu, v Thébách se zakazovalo dítě usmrtit nebo odložit. Rozhodoval o něm otec. Když o něj neměl zájem, byl povinen tuto skutečnost nahlásit úřadu. Obec sama pak zprostředkovávala prodej dětí zájemcům, kteří byli ochotně levně jej odkoupit. Nepřijetí otcem postihovalo hlavně dívky, chlapec představoval budoucí pracovní sílu, a tudíž vyhlídky na život měl lepší. Odložené děti byly hlavně z chudých rodin a děti nemanželského původu. V mnoha případech ale nešlo o brutalitu páchanou na dítěti. Často se odloženému dítěti dával například prsten, jako „poznávací znamení“, podle kterého se po letech rodiče s dítětem shledali.⁴⁸

⁴⁶ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha. 2008. s. 10.

⁴⁷ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha. 2008. s.11.

⁴⁸ Děti ve starověku. *Antika* [online]. 2004 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: [www:<http://antika.avonet.cz/article.php?ID=1503>](http://antika.avonet.cz/article.php?ID=1503).

Zákaz prodávání dětí vydal, dle historických pramenů císař Dioklecián. A Císař Konstantin nařídil v roce 312 úřadům, aby výchovu odložených dětí zajistily na jeho náklady. Toto opatření ovšem narazilo na nedostatek finančních prostředků. Po patnácti letech byla péče o nalezence předána do rukou dobročinných občanů. Lze ovšem těžko posoudit, zda motivy jednání těchto lidí byly nezištné, protože platilo, že kdo se takového dítěte ujal, mohl si ho ponechat jako otroka. První nalezinec byl založen v roce 787 v Miláně. Navíc církevní hodnostáři měli na mších kázat matkám o osudech nechtěných dětí a přesvědčovat je, aby je přinesly do kostela, kde byly pro tyto potřeby zřízeny zvláštní mramorové mísy. Tato zařízení jsou v podstatě historicky první předchůdci dnešních baby boxů.⁴⁹

V Českých zemích byl první institucí pečující o osiřelé a opuštěné děti Vlašský špitál. Zde se umisťovaly děti do jednoho roku. Dítě přijaté do nalezince, ale nemělo zdaleka vyhráno. Ač zde byly děti většinou zdravé, vzhledem k téměř žádným znalostem o šíření přenosných nemocí zde byla velmi vysoká úmrtnost. Přes veškerou snahu bývaly poměry v nalezincích naprosto katastrofální. Dlouhodobě se úmrtnost pohybovala kolem 70 %.⁵⁰

V roce 1789 byl Vlašský špitál zrušen a byl ustanoven nalezinec u Apolináře. I zde však ještě v druhé polovině 19. století byla úmrtnost velmi vysoká. V roce 1858 zde při stavu 2 851 dětí byla mortalita 103 %. Tedy všechny děti v jednu roci přijaté a ještě některé děti z minulého roku. Důvěra v tuto instituci, co se týká rodičů, byla velmi malá. Novorozenci zůstávali v nalezinci několik týdnů a poté byly dávány do, v podstatě, pěstounské péče na venkov. Pěstounům byla vyplácena odměna: v prvním roce věku dítěte to bylo šest zlatých., ve druhém čtyři zlaté, a ve třetím až šestém roce péče tři zlaté měsíčně. Odměna byla vyplácena nejdéle však do šesti let. Pokud byly pěstouny vráceny do nalezince po dovršení šestého roku, byly odesílány do domovských obcí, kde povětšinou těžce živořily.⁵¹ Brzy byly zformulovány i zásady pro pěstouny. Pěstounky se musely dostavit do kanceláře nalezince. S sebou musely mít dětskou peřinku a vlněný šátek. Dále musely mít i potvrzení o fyzické způsobilosti

⁴⁹ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha. 2008. s.12.

⁵⁰ Nalezinec Vlašský špitál. *Fakultní nemocnice v Motole* [online]. 2012 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: [www.<http://fnmotol.cz/o-nas/historie-a-soucasnost/nalezinec-vlassky-spital/>](http://fnmotol.cz/o-nas/historie-a-soucasnost/nalezinec-vlassky-spital/).

⁵¹ Nalezinec u Apolináře. *Fakultní nemocnice v Motole* [online]. 2012 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: [www <http://fnmotol.cz/o-nas/historie-a-soucasnost/nalezinec-u-apolinare/>](http://fnmotol.cz/o-nas/historie-a-soucasnost/nalezinec-u-apolinare/).

rodiny, způsobilosti obydlí, způsobilosti mravní, ale i to, zda má rodiny ještě nějaký příjem než částku za pečování o nalezence. Například na Slovensku se používalo právo uherské, na jehož základě byly o nalezence povinny pečovat obce a údaje o dětech musely hlásit poručenskému soudu. Ten pak rozhodoval o umístění dětí v dětských domovech. Dětský domov měl poté povinnost vyvíjet snahu, aby děti byly co nejdříve umístěny k pěstounům nebo do osvojení. Pěstouni a osvojitelé dostávali odměnu, která již tehdy nesla menší náklady než péče ústavní.⁵²

3.2 Období první republiky

V těchto letech byl systém náhradní rodinné péče již poměrně dobře propracovaný. Jednalo se o institut poručenství. Spočívá v tom, že jestliže se o dítě nemůže starat rodič, stará se o něj buď příbuzná, nebo blízká osoba. Až poté je pro dítě hledána osoba cizí, která o něj bude pečovat. Tuto právní úpravu ustanovoval Obecný zákoník občanský č. 946/1811 Sb. z roku 1811 v § 187 – § 284. „... *Pozbude-li otec užívání rozumu, bude-li prohlášen za marnotratníka nebo bude-li odsouzen pro zločin k trestu vězení na dobu delší jednoho roku, vystěhuje-li se o své újmě, nebo je-li přes rok nepřítomen, aniž podal o svém pobytu zprávu; přestává otcovská moc a zřídí se poručník; pomínou-li však tyto překážky, nabude otec opět svých práv.... Otcové, kteří výživu a výchovu svých dětí zcela zanedbávají, pozbývají otcovskou moc na vždy...*“⁵³

Institut pěstounské péče ustanovilo vládní nařízení č. 29/1930 Sb., to ustanovuje práva a povinnosti k ochraně dětí v cizí péči a dětí nemajetných z roku 1921. Pěstounem se stává cizí fyzická osoba. Toto nařízení obsahovalo i řadu dalších ustanovení, která institut upravovala. Šlo například o povinnosti pěstounů, evidenci osob vhodných stát se pěstouny, kompetence dozorčích důvěrníků v rámci kontroly pěstounů, rozsah práv k případným prohlídkám domácností pěstounů. Děti byly do této péče umisťovány krátkodobě (pobyt rodiče v nemocnici) i dlouhodobě. Děti byly zákonem chráněny do věku čtrnácti let. Postupně byla kvalitněji zajišťována práva dětí na hmotné zajištění od rodičů i širší rodiny. Tuto úpravu obsahoval zákon č. 4/1931 Sb., na ochranu osob oprávněných požadovat výživu, výchovu nebo zaopatření. Pěstouni vykonávali péči

⁵² GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha. 2008. s.15.

⁵³ VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Praha. 2011. s. 16.

bud' bezplatně, nebo peněžní částku určenou z veřejných prostředků. K ochraně práv dítěte sloužil i tzv. veřejný poručník. Ten dozíral na to, aby každé dítě mělo svého zákonného zástupce, spojovala se zde kolektivní odpovědnost okresní péče o mládež s odpovědností konkrétního veřejného poručníka.⁵⁴

V tomto období existovala i péče kolektivní. Z prostředků podpůrného fondu legionářského byl vybudován „Dům dětství“ pro sirotky legionářů. První republika podporovala osvojení i pěstounskou péči. Do dětských domovů nebyly děti umisťovány na dlouhodobý pobyt. Sloužily spíše jako domovy záchytné a diagnostické. Byly koncipovány pro malé skupiny dětí (nejvýše dvacet). A po krátkém pobytu děti odcházely do osvojení nebo do pěstounské péče. Děti, které nemohly do některé z druhů náhradní rodinné péče odejít, odcházely to zařízení pro „mládež úchylnou“. Další formou pěstounské péče byla tzv. péče v „dětských koloniích“. Byla to řada rodin v jednom místě nebo správním okrese, kterým děti svěřovala Okresní péče pro mládež a poté je podporovala a pomáhala jim. Nejznámějším krátkodobým projektem pěstounské nebo hostitelské péče byla iniciativa Nicholase Wintona⁵⁵, který se rozhodl zachránit děti z židovských rodin protektorátu Čechy a Morava. Výběr pěstounů v Británii vlastně neexistoval. Přijat byl každý, kdo byl ochoten o dítě pečovat a navíc zaplatit výdaje za cestu, víza nebo úplatky pro gestapo. V tomto případě není znám případ neúspěšné péče nebo vrácení dítěte. Děti u pěstounů v Anglii získaly zázemí a vzdělání.⁵⁶ V době protektorátu počet dětí, které přicházely do adopce nebo pěstounské péče poklesl. Válka systém náhradní rodinné péče téměř zničila. Po válce, co se náhradní rodinné péče týká, byl zájem hlavně o dívky. Jak píše Gabriel a Novák⁵⁷, již tehdy existoval v náhradní péči paradox, který „přežil desetiletí“, a to, že náhradní rodiče čekají zdravé, neproblémové děti z dobrých rodin. „Dobré rodiny“, ale vyřeší péči o děti samy zejména v rámci širší rodiny. Po válce bylo v Československu velké množství dětí s velmi krutými zkušenostmi, takže tím pádem nenaplňovaly představy osvojitelů nebo pěstounů.

⁵⁴ VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Praha. 2011. s. 19-21.

⁵⁵ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha. 2008. s.16

⁵⁶ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha. 2008. s.17

⁵⁷ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha. 2008. s.19

3.3 Období let 1948 až po změny po roce 1989

Kolem roku 1948 v období politických změn začal být prosazován spíše systém kolektivní výchovy po vzoru Sovětského svazu. Důraz na socialistickou výchovu byl ustanoven v zákoně o rodině č. 52/55 Sb. Pěstounská péče byla v roce 1950 zrušena s výjimkou soukromé dohody mezi pěstouny a rodiči. Tímto zásahem se téměř 5 000 dětí ocitlo bez domova. Velká kolektivní zařízení byla zbudována především v konfiskovaném majetku – zámky, rezidence – ty sloužily většinou k rekreaci, byly tedy umístěny daleko od běžného civilizovaného světa.⁵⁸

Zákon č. 69/1952 Sb., o sociálně-právní ochraně mládeže, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálně-právní ochraně mládeže“): „*Je-li třeba dítě svěřit do péče nahrazující péči rodičů, bude umístěno zásadně do péče kolektivní; jinak lze dítě umístit jen v rodině, která skýtá záruku, že dítě bude vychováno k lásce k lidově demokratickému státu, a která je schopna mu poskytnout prostředí příznivé po všech stránkách pro jeho rozvoj, a to zpravidla u toho, kdo dítě osvojí.*“⁵⁹ Organizačně byla činnost svěřena úřadovněm ochrany mládeže při soudech a vrchní dozor nad nimi mělo Ministerstvo spravedlnosti. Z této doby pochází označování spisů vedených orgánem sociálně-právní ochrany dětí jako „spis OM“ – o mládeži. V roce 1956 byly zrušeny úřadovny ochrany mládeže a jejich působnosti byly znovu přeneseny na národní výbory.⁶⁰

Novela zákona č. 15/1958 přinesla zavedení dvou druhů osvojení – zrušitelného a nezrušitelného. S institutem kolektivní výchovy už tehdy nesouhlasili odborníci, a to jak psychologové, tak lékaři. V roce 1963 byly výtky k tolik upřednostňované kolektivní výchově částečně vyslyšeny a zákonem č. 94 ze 4. 12. 1963 vstoupilo v platnost ustanovení, které podporuje především výchovu rodinnou. Nejdůležitějším bodem bylo ale prohlášení, že nejdůležitější je „zájem dítěte“.⁶¹

⁵⁸ Úvod – Teoretické pojetí náhradní rodinné péče. *Středisko náhradní rodinné péče* [online]. 2013 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: [www: <http://nahradnirodina.cz/uvod_teoreticke_pojeti_nahradni_rodinne_pece.html>](http://nahradnirodina.cz/uvod_teoreticke_pojeti_nahradni_rodinne_pece.html).

⁵⁹ VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Praha. 2011. s.25.

⁶⁰ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha. 2007. s. 7

⁶¹ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha. 2008. s. 21.

Institut poručníka byl od roku 1964 – 1998 nahrazen institutem opatrovníka. Ovšem při svěřeni ochrany práv dítěte bylo, stejně jako svěřeni jiné fyzické osobě, byla nejvyšším zájmem „láska k socialistickému zřízení“ a za ním pokulhávala schopnost člověka o dítě pečovat nebo zastupovat jeho zájmy.⁶²

Další pozitivní změnou v systému náhradní rodinné péče byl nápad vystavět tzv. SOS dětské vesničky, v nichž by se uskutečňovala skupinová pěstounská péče. Dne 14. června 1969 se v Praze konala ustavující členská schůze Sdružení přátel SOS dětské vesničky. Předsedou byl zvolen Jiří Dunovský. Sdružení bylo pouze českou záležitostí. Slovensko účast odmítlo. Sdružení mělo v té době na účtech cca 28 miliónů korun, což odpovídá zhruba dnešnímu dvanáctinásobku. Konto založili manželé Semerádovi. Tito lidé neměli s péčí o opuštěné děti vůbec nic společného. Sdružení chtělo vybudovat asi sedm vesniček. Nakonec se podařilo vystavět jen dvě a to v Doubí u Karlových Varů a ve Chvalčově na Kroměřížsku. Základní kámen třetí vesničky byl položen v 1973.⁶³ Tím ale výstavba v Brně-Medlánkách skončila. Po různých peripetiích byla otevřena až v roce 2003. V roce 1973 přichází do vesničky v Doubí prvních 13 vyškolených „maminek“. Bylo zde přihlášeno k umístění 118 dětí.⁶⁴ „V roce 1973 byl přijat zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči, kterým byl obnoven institut pěstounské péče. Tento zákon obsahoval úpravu pěstounské péče včetně nároku na hmotné zabezpečení dítěte i pečující osoby, nadále však platila přednost ústavní výchovy.“ V éře socialismu se kompetence přesunuly na odbory sociálních věcí příslušných národních výborů.⁶⁵

Po roce 1989 postupně dochází i v institutu náhradní rodinné péče k přechodu na demokratické hodnoty tzn., že nastává odklon od ústavní výchovy a je vyzdvihována nutnost výchovy dětí v rodinách. Právní úprava, která upřednostňovala ústavní výchovu se změnila až v roce 1992, přesto se až do roku 1998 obecně zjišťovalo, zda opravdu není tato kolektivní výchova lepší. Až právě v roce 1998, změnou zákona č. 94/1963 Sb. o rodině, byla ustanovena přednost náhradní rodinné péče, a povinnost soudů,

⁶² VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Praha. 2011. s. 26

⁶³ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha. 2008. s. 21.

⁶⁴ Historie SOS dětských vesniček. *SOS dětské vesničky* [online]. 2009 [cit. 2014-06-15]. Dostupné z: <http://sos-vesnicky.cz/o-sdruzeni/historie/>.

⁶⁵ VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Praha. 2011. s.27.

prověřit, zda výchovu dítěte nelze zajistit v náhradní rodině.⁶⁶ Poté v České republice začala platit Haagská úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení. Tato norma vstoupila v platnost dne 1. června 2000, společně se zákonem č. 359/1999 Sb. o sociálně- právní ochraně dětí. Bylo popsáno zjištění, že: „*ústavní výchova byt' dnes sebezpučenější, vedená sebevíce erudovanými osobami a sebeluxusnější co do výdajů nemůže v emocionálním a jazykovém vývoji dítěte konkurovat rodině.*“⁶⁷

⁶⁶ VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Praha. 2011. s. 29.

⁶⁷ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha. 2008. s. 23.

4 Legislativní rámec

Jako všechny společenské vztahy je nutné, aby legislativní ochrana dětí a mládeže byla dostatečná, přehledná a co nejméně roztržštěná. Politika každého státu vychází z jeho kulturních nebo náboženských tradic, ideologie nebo demokratických základů dané země. Pro Českou republiku, stejně jako pro většinu ostatních vyspělých zemí, jsou závazné nejen normy vlastní, ale i přejaté z mezinárodního práva. Platí, že mezinárodní smlouvy mají větší právní sílu než zákony.

Pod ochranu dítěte spadají otázky týkající se právního postavení dítěte ve společnosti, otázky právní ochrany ohroženého dítěte. Právní ochrana zahrnuje soubor subjektivních práv, která má dítě v naší společnosti, a to zejména jeho specifické postavení ve společnosti.⁶⁸

Základní právní předpisy, které jsou aplikovány při výkonu sociálně právní ochrany dětí:

4.1 Úmluva o právech dítěte⁶⁹

Myšlenka ochrany dětí právními normami vznikla už na počátku dvacátého století. V roce 1926 byla přijata Deklarace práv dítěte, co je mezník vývoje v systému mezinárodní ochrany práv dětí. Samotná „Úmluva“, byla přijata mezinárodním společenstvím až v roce 1989.⁷⁰ Byla publikována ve Sbírce zákonů jako sdělení Federálního Ministerstva zahraničních věcí pod č. 104/1991 Sb. K „Úmluvě“ byly přijaty tři opční protokoly - o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii a protokol zavádějící postup předkládání oznámení.

V první části, v článku 1 je vymezeno chápání pojmu dítě – lidská bytost mladší osmnácti let, pokud právo státu neurčuje jinak. Proto v České republice jsou tato práva zaručena všem osobám mladším osmnácti let, pokud nebyly zplnoletěny. Článek 2 nařizuje státům, řídicím se touto úmluvou každému dítěti bez jakékoli diskriminace,

⁶⁸ CHROMÝ, Jakub. *Kriminalita páchaná na mládeži*. Praha. 2010, s. 79.

⁶⁹ Úmluva o právech dítěte. *Vláda České republiky* [online]. 2008 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: [www:<http://vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>](http://vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/).

⁷⁰ CHROMÝ, Jakub. *Kriminalita páchaná na mládeži*. Praha. 2010, s. 89.

dále článek 3 obsahuje prohlášení, že zájem dětí, musí být hlavní, při jakékoli činnosti týkající se dětí. Ustanovení zavazuje smluvní strany Úmluvy brát ohled na práva a povinnosti rodičů a zákonných zástupců právně odpovědných za dítě. Dítě má právo na jméno, na státní občanství. Má i právo znát své rodiče – toto řeší i Občanský zákoník, který ukládá v § 836 povinnost osvojitele sdělit osvojení skutečnost osvojení, jakmile se to bude jevit vhodným, nejpozději však do zahájení školní docházky.

„Úmluva o právech dítěte deklaruje pomoc státu dítěti a rodině v tíživé sociální situaci, v jejímž důsledku může dojít k zanedbávání. Vytváří tak právní rámec pro prevenci tohoto jevu.“⁷¹

4.2 Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí č. 34/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů⁷²

Je vůbec nepoužívanějším prostředkem v aspektech mezinárodních únosů dětí. Je podle ní protiprávní přemístění dítěte od některého ze smluvních států, zadržení dítěte v některém ze smluvních států v případě, že tím bylo porušeno právo péče druhého rodiče. Toto právo vyplývá z právního řádu státu, kde mělo dítě své obvyklé bydliště (tzn., kde navštěvovalo školu, má kamarády a další vazby). Smyslem úmluvy je vrátit dítě co nejdříve zpět tam, kde je zvyklé žít, a tam bude poté rozhodováno o úpravě poměrů k dítěti. Podle práva některých států může být rodič, který protiprávně přemístí nebo zadrží dítě, trestně stíhán. Jedná se např. o Rakousko, Kanadu, Francii, Německo, Finsko, Polsko, Velkou Británii nebo Spojené státy americké.

⁷¹ BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha. 2008. s. 45.

⁷² Problematika mezinárodních únosů dětí. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2009 [cit. 2014-07-02]. Dostupné z: http://mpsv.cz/files/clanky/7292/Problematika_mezinarodnich_unosu_deti.pdf. www:

4.3 Návrh nařízení Rady ze dne 17. července 2006, kterým se mění nařízení (ES) č. 2201/2003 ohledně příslušnosti a pravidel o právních předpisech použitelných v manželských věcech KOM(2006) 399 v konečném znění⁷³

Tímto nařízením je doplněna Haagská Úmluva. Je to nařízení o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti. Toto nařízení stanoví, že jen jeden z rodičů nemůže sám (bez souhlasu druhého) rozhodnout o místě pobytu dítěte. Pokud jeden z rodičů prohlásí, že dítě bylo neoprávněně přemístěno, soud nařídí řízení o navrácení dítěte, to ale není řízením o úpravě poměrů k dítěti.

4.4 Ústava české republiky⁷⁴

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen Ústava), je naše významná právní norma. Ve svých osmi hlavách upravuje ústavní principy, týkající se moci zákonodárné, výkonné, soudní, ustanovuje Nejvyšší kontrolní úřad, Českou národní banku a vymezuje územní samosprávu. Přímou sociálně-právní ochrana dětí není v Ústavě nijak významně zakotvena. Pouze v článku 10, hlavě I se vyskytuje ustanovení, že mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal souhlas parlament, jsou součástí našeho ústavního pořádku a jestliže jsou v rozporu se zákonem, použije se ustanovení mezinárodní smlouvy.

4.5 Listina základních práv a svobod⁷⁵

Je dalším z hlavních právních předpisů, vyhlášena jako ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen Listina). Hlava II pojednává o lidských právech a základních svobodách, její první oddíl vymezuje základní lidská práva, která se vztahují i k souboru jevu ohrožených dětí – každý má právo na život, nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu, osobní svoboda je zaručena, nikdo nesmí být

⁷³ EUR-lex: EU law and publications. *Europa* [online]. 2012 [cit. 2014-07-08]. Dostupné z [www: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/LSU/?uri=CELEX:52006PC0399>](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/LSU/?uri=CELEX:52006PC0399).

⁷⁴ Česko. Zákon č. 1/1993 Sb.: Ústava české republiky. In: *Sbírka zákonů, Česká republika* [online]. 1993 [cit. 2014-06-08], částka 1. Dostupné z [www: < http://psp.cz/docs/laws/constitution.html >](http://psp.cz/docs/laws/constitution.html).

⁷⁵ Česko. Zákon č. 2/1993 Sb.: Listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů, Česká republika* [online]. 1993 [cit. 2014-06-08], částka 1. Dostupné z [www: < http://psp.cz/docs/laws/listina.html >](http://psp.cz/docs/laws/listina.html).

podroben nuceným pracem nebo službám, právo na lidskou důstojnost. Hlava III zaručuje příslušníkům národnostních menšin rozvíjet vlastní kulturu, nebo hovořit vlastním jazykem. V hlavě IV v článku 31 je dáno, že každý má právo na ochranu zdraví. V článku 32 je přímo vyzdvihnuta rodina – rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona, ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva, péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona, rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu. Článek 36, hlavy V Listiny uvádí, že se každý může domáhat svého práva u nezávislého a nestranného soudu.

4.6 Zákon č. 401/2012 Sb., ve znění pozdějších předpisů⁷⁶

Sociálně-právní ochrana dětí je odvětvím veřejného práva a má v České republice dlouholetou tradici. Sociálně právní ochrana vyplývá z povinnosti státu chránit děti před tělesným, psychickým, sexuálním násilím a zanedbáváním. Společnost je povinna chránit jejich zdravý vývoj a právem chráněné zájmy. Tento zákon soustřeďuje sociálně-právní ochranu dětí do jednoho uceleného předpisu. Novela zákona stanovuje, že v případě, že do 31. 12. 2013 nedojde ke snížení počtu dětí a k úpravě délky pobytu dětí v péči zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc tak, aby odpovídaly § 42 odst. 3 až 5 zákona ve znění účinném od 1. 1. 2013, je příslušný orgán sociálně právní ochrany dětí povinen podat soudu nejpozději do 30. 5. 2014 návrh na změnu výchovných opatření, popřípadě učinit jiná vhodná opatření na snížení počtu dětí a k úpravě délky pobytu dětí v tomto zařízení. Zejména z hlediska působnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Cílem nové právní úpravy bylo vytvoření zákonných podmínek pro systematickou práci s rodinami, která zajistí setrvání dítěte v rodinném, případně náhradním rodinném prostředí. Systém je nyní více orientován na prevenci ohrožení dítěte a včasná řešení.⁷⁷

⁷⁶ Česko. Zákon č. 401/2012 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, .In: *Sbírka zákonů, Česká republika*[online]. 2012 [cit. 2014-06-08], částka 147. Dostupné z [www: < http://mpsv.cz/files/clanky/14305/novela.pdf >](http://mpsv.cz/files/clanky/14305/novela.pdf).

⁷⁷ Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice. *Nadace Sirius* [online]. 2008 - 2013, 2013 [cit. 2014-06-23]. Dostupné z [www: <http://nadacesirius.cz/soubory/prilohy/pravni-uprava-nahradni-rodinne-pece-v-cr.doc>](http://nadacesirius.cz/soubory/prilohy/pravni-uprava-nahradni-rodinne-pece-v-cr.doc).

Podle § 4 zákona jsou orgány sociálně-právní ochrany:

- a) krajské úřady
- b) obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- c) obecní úřady a újezdní úřady; ustanovení tohoto zákona o obecních úřadech se vztahují i na újezdní úřady
- d) ministerstvo
- e) Úřad
- f) Úřad práce České republiky - krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu (dále jen „krajská pobočka Úřadu práce“).

Dále sociálně právní ochranu zajišťují:

- a) obce v samostatné působnosti
- b) kraje v samostatné působnosti
- c) komise pro sociálně-právní ochranu dětí
- d) další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny (dále jen "pověřená osoba").

Sociálně-právní ochrana je zaměřena na děti, jejichž rodiče – zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Obecní úřady jsou povinny vyhledávat ohrožené děti, působit na rodiče, aby plnili uložené povinnosti, poskytovat nebo zprostředkovat rodičům na jejich žádost poradenství, pravidelně vyhodnocovat situaci rodiny a dítěte, ukládat výchovná opatření. § 13 uvádí, že nevede-li ukládání opatření ani poradenství k nápravě může soud odejmout dítě z péče rodičů. Není-li možné zajistit dítěti potřebnou ochranu a pomoc jiným výchovným opatřením nebo opatřením sociálně-právní ochrany a zároveň není možné zajistit péči o dítě náhradní rodinnou péčí, zejména pěstounskou péčí na přechodnou dobu, může soud rozhodnout o svěřeni dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Dále zákon, v hlavě IV, řeší instituty pěstounské péče a osvojení, uvádí postupy obcí s rozšířenou působností při jejím zprostředkování, vedení předepsané evidence, postupy krajů při zprostředkování náhradní rodinné péče. Hlava V obsahuje ustanovení týkající se poměrně nového institutu a to pěstounské péče na dobu přechodnou. Hlava VI ustanovuje výchovu ústavní. Hlava VII řeší péči o děti vyžadující zvýšenou pozornost. Vztahem k těmto dětem pak obecní úřad: zaměřuje svoji pozornost na využívání volného času těchto dětí, zaměřuje svoji pozornost na děti vyhledávající styky s fyzickými osobami nebo skupinami těchto osob požívajícími alkoholické nápoje nebo návykové látky nebo páchajícími trestnou činností, sleduje u dětí projevy nesnášenlivosti a násilí, věnuje pozornost dětem z rodin s nízkou sociální úrovní, zabraňuje pronikání nepříznivých sociálních a výchovných vlivů mezi ostatní skupiny dětí. Ve čtvrté části jsou vymezena zařízení sociálně právní ochrany. Část pátá obsahuje vymezení pěstounské péče a práva a povinnosti s tím spojené. Zákon dopodrobna popisuje činnost, práva a povinnosti orgánů sociálně-právní ochrany, vedení evidence dětí vhodných k náhradní rodinné péči i evidenci vhodných pěstounů nebo osvojitelů.

4.7 Zákon č. 89/2012 Sb. ve znění pozdějších předpisů⁷⁸

Zákon řeší formy náhradní rodinné péče obecně, a to v § 794 – 970. Jednotlivá ustanovení jsou popsány v práci v jednotlivých formách náhradní rodinné péče.

4.8 Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů⁷⁹

Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Vztahuje se na osoby mladistvé, tak i na děti mladší patnácti let (definice je uvedena v § 2 zákona), ty sice nejsou trestně odpovědné, ale lze jim uložit opatření vedoucí k nápravě. Každé dítě nebo mladistvý má právo na to, aby jeho čin byl projednán bez zbytečného odkladu a v přiměřené lhůtě soudem pro mládež. Mladistvým lze, dle § 10 uložit pouze výchovná opatření, ochranná

⁷⁸ Česko. Zákon č. 89/2012 Sb.: Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*[online]. 2012 [cit. 2014-06-20], částka 33. Dostupné z [www: < http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89 >](http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89).

⁷⁹ Česko. Zákon č. 218/2003 Sb.: o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*[online]. 2003 [cit. 2014-06-20], částka 79. Dostupné z [www: < http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2003&cz=218 >](http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2003&cz=218).

opatření a trestní opatření. Výchovné opatření je například – probační program, výchovné povinnosti (bydlet s rodiči, léčení závislosti...), výchovná omezení (nestýkat se s určitými lidmi, neuzívat návykové látky...), ochranná opatření – ochranné léčení, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty, ochranná výchova. Trestní opatření – obecně prospěšné práce, peněžité opatření, zákaz činnosti, vyhoštění, domácí vězení.....

Oddíl 3 ustanovuje práva mladistvého, oddíl 4 zájmy a práva poškozeného, dále řeší vazbu, dobu trvání vazby, zveřejňování informací, hlavní líčení, výkon dohledu probačního úředníka a další.

S těmito stěžejními zákony souvisí další právní úprava, která řeší konání orgánů sociálně-právní ochrany, zákonných zástupců a dětí po své linii, náhradní rodinné péče se týkají ve svých ustanoveních pouze obecně.

4.9 Zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů, trestní zákoník⁸⁰

Vymezuje ochranu nezletilého dítěte. Navyšuje tresty pro osoby, které úmyslně zabili, ublížili na zdraví dítěti mladšímu patnácti let. Toto vymezují § 140 – 149. Zákonem je ale chráněno například i nenarozené dítě a to v ustanoveních § 159 – 162, které se týkají těhotenství ženy. Dále § 168 řeší obchodování s lidmi, stanoví, co je trestným činem. Např. odst. 1 ustanovuje:⁸¹

„1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá dítě, aby ho bylo jiným užito:

a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,

b) k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla,

c) k službě v ozbrojených silách,

⁸⁰ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb.:Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*[online]. 2009 [cit. 2014-06-20], částka 11. Dostupné z [www: <http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=5&t=410 >](http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=5&t=410).

⁸¹ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb.:Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*[online]. 2009 [cit. 2014-06-20], částka 11. s. 390. Dostupné z [www: <http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=5&t=410 >](http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=5&t=410).

d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo

e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let. “

§ 169 ustanovuje svěření dítěte do moci jiného. V hlavě III jsou činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, par. 187 vymezuje pohlavní zneužití, dále § 190 – prostituce ohrožující mravní vývoj dítěte, § 192 – výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, § 193 – zneužití dítěte k výrobě pornografie.

Hlava IV obsahuje ustanovení týkající se trestných činů proti rodině a dětem. § 195 – opuštění dítěte nebo svěřené osoby, § 196 – zanedbání povinné výživy, § 198 pak týrání svěřené osoby, § 200 únos dítěte a osoby stížené duševní chorobou, § 201 – ohrožování výchovy dítěte, § 202 – svádění k pohlavnímu styku, § 203 – beztrestnost dítěte, § 204 – podání alkoholu dítěti.

Pro posuzování těchto trestných činů je pak důležité, zda mají pro dítě trvale nepříznivé následky.

Další související právní úprava:

- Zákon o ústavní výchově
- Občanský soudní řád
- Přestupkový zákon
- Zákon o sociálních službách

5 Empirická část

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na naplnění cíle, a sice na zjištění, zda a jaká je informovanost veřejnosti o problematice pěstounské péče na dobu přechodnou a jejím vlivu na psychické a fyzické bezpečí dětí. Výsledkem empirické části bude potvrzení respektive vyvrácení obou hypotéz uvedených v části první cíle a metodika bakalářské práce. Pro zjištění míry informovanosti byly zvoleny dvě techniky. První technika spočívala v polostrukturovaném rozhovoru s vytipovanými respondenty, druhá technika byl připravený dotazník orientovaný na anonymní skupinu libovolných respondentů.

5.1 Metoda rozhovoru

Tato technika vyžaduje přípravu, při které je nutné zvolit v první řadě formu rozhovoru, tzn., zda rozhovor bude strukturovaný – což je soubor předem připravených otázek a jejich sledu. Využívá se k výzkumům pro získání co nejpřesnějších informací. Nestrukturovaný, ten klade velké nároky na čas, je zde nebezpečí, že respondenti budou odbíhat od otázek, ale zase naopak tento typ rozhovoru dává možnost volného vyjádření a dozvídáme se i to, na co bychom se neptali. Rozhovor polostrukturovaný je kombinací obou předešlých. Je důležité rozmyslet si, zda použít otázky uzavřených či otevřených. Uzavřené otázky čekají na odpověď ano/ne, používají se většinou u dotazníků, rozhovor o osobních věcech s uzavřenými otázkami působí spíše jako výslech. Otázkami otevřenými je respondentovi dávana možnost vyjádřit se, dodatečnou otázkou je možno se doptat. Tyto otázky neomezují rozsah a způsob odpovědi, mají možnost prohlubování.⁸²

Pro práci byl zvolen polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. Otázky pro oba respondenty jsou v jádru stejné. Vzhledem k odlišné situaci v jednotlivých rodinách se částečně liší. Podle toho jak probíhal rozhovor, byly kladeny doplňující otázky, aby byla udržena celistvost rozhovoru. Oba dotazovaní, žena a muž, reagovali naprosto odlišně. Zatímco žena byla velmi sdílná a položené otázky rozvíjela, muž měl tendence odpovídat velice stroze a věcně. Cílem bylo zasahovat do rozhovorů pokud možno co nejméně, aby byly zřetelné subjektivní pocity dotazovaných. Právě tímto se výzkumná metoda rozhovoru liší od dotazníku, který je více, méně neosobní.

⁸² MATOUŠEK, Oldřich et al. *Metody a řízení sociální práce*. Praha. 2008, s. 102-105.

5.1.1 Rozhovor s respondentem A (žena):

Rok narození: 1979

Zaměstnání: zdravotní sestra

Děti: osvojený chlapec

Věk: 6

Osvojení: 2009

Co Vás přimělo k myšlence osvojení dítěte?

„Nemožnost mít vlastní dítě.“

Neměli jste obavy, kde jste čerpali informace?

„Obavy ani ne, člověk si to idealizuje – natěší se na krásné, malé, zdravé, bezproblémové miminko. První informace jsem měla od známé, která osvojila chlapečka, no a pak z internetu, musím říct, že odborné publikace jsme nestudovali, což, jak se později ukázalo je obecně chyba. Tyhle děti mají prostě svá specifika.“

Takže chybí osvěta?

„Nevím, lidé, když se jich to netýká, většinou se moc nezajímají – tak co vidíte třeba náhodou v televizi. A když se vás to týká, něco si zjistíte, ale v té touze po rodičovství spoustu věcí berete s rezervou, možná na ně nechcete slyšet...“

Něco náhodou vidíte v televizi – jsou podle vás tyto informace reálné?

„Tak asi, když zrovna vidíte nějaký odborný dokument, pak možná jo. I když záleží na tom, jak moc má odborník vyhraněný názor. Pak asi dokáže běžnou populaci přesvědčit na svou stranu. Takové ty příběhy zanedbaných dětí a jejich chudáků rodičů, kteří by se chtěli starat, ale nemůžou – většinou to je v bulváru – беру s rezervou.“

Nevěříte, že jsou rodiče, kteří by se starali, ale nemohou?

„Ale jo, jenže takoví většinou tuhle situaci nějak řeší – se sociálními pracovníci, s dětskými domovy. Ti „druzí“ pláčou v televizi, tedy povětšinou. Je to, ale můj názor, samozřejmě mohou existovat výjimky.“

Slyšela jste o institutu pěstounské péče na přechodnou dobu a jaký je Váš názor?

„Ano, osobně jí moc nefandím. Podle toho co vím, by správně měli pěstouni nechat dítě, utvořit si na ně citovou vazbu, ale oni na dítě by si jí tvořit neměli – no to je nesmysl přece, nemůžete vychovávat dobře dítě, ke kterému nic necítíte – ani si nemyslím, že je to možné – nemít žádný vztah.... Tak by pěstouni neměli třeba dítě pojmenovávat – to je přece taky nesmysl, jak mu budou říkathej ty? Navíc dítě už zažije to trauma, že je nechtěné a pak odložené biologickými rodiči, a pak ho vlastně „znovu odloží“ pěstouni – když půjde o adopci třeba. A co takové to dítě, které je potíživista, projde spoustou pěstounských rodin – všude jakoby selže, pořád si bude zvykat na nové lidi, nové prostředí a bude zoufalejší a zoufalejší. Ono tohle asi nejde vidět černobíle. Zatím je to nové, až si zvykneme, bude to tak. Spíš, jestli si nebudeme zvykat na něco horšího.“

Máte osvojené dítě, jak to probíhalo.

„Osvojení proběhlo v roce 2009, tedy postaru. Byli jsme na našem městském úřadě na odboru sociálně-právní ochrany dětí, který nám vydal potřebné dotazníky. Po jejich vyplnění je odeslali na Krajský úřad Středočeského kraje. Tam jsme byli pozváni na pohovory a psychologické testy. Absolvovali jsme povinnou přípravu k náhradnímu rodičovství a pak asi tři roky čekali.“

To je poměrně dlouhá doba.

„Hm, když „nepoučená veřejnost“ hodně „naletí“ slovům různých reportérů, kteří naše ústavy ukazují jako domovy plné chudinek dětí, které by mohly do náhradní rodinné péče. Pravda je, že dětí vhodných k adopci je zoufale málo – většina osvojitelů – tak jako my – si představuje dítě co nejmenší, majoritního etnika, zdravé, alespoň průměrně inteligentní. Navíc dítě musí být právně volné. A co ze zkušenosti vím, v kojeneckých ústavech je mnoho dětí postižených tak těžce, že je nelze umístit ani do pěstounské péče. Vždyť děti z kojeňáku jsou děti většinou matek alkoholiček, drogově závislých, na různém stupni retardace, rozhodně tam nejsou ubozí sirotci z dobré rodiny, protože dobrá rodina se o sirotky postará ve svém rámci.“

Máte dítě z kojeneckého ústavu, vidíte rozdíl v chování, oproti dětem vychovávaných od počátku v rodině?

„Zpočátku to byl velký rozdíl. Syn se vrhal ke každému cizímu člověku a chtěl chovat. Třeba v dětské herně lezl na klín všem matkám okolo. Vypadal jako mírně retardovaný a já jako blázen. (smích). Trvalo, než pochopil, že má nás a že zůstanem. Ale i když byl mimino vlastně, pořád občas vidíte takovou tu nejistotu, jestli se vrátíme, když jdeme někam bez něj. Jestli pro něj fakt přijdeme do školky, nesnáší být sám – to ho znejišťuje. Ale určitě si to zatím neuvědomuje, je to takové, řekla bych, podvědomé chování.“

Tyto problémy by měla odstranit právě pěstounská péče na dobu přechodnou. Jaký je Váš názor.

„Tak to fakt nevím, nemám to jak porovnat. Zase možná přinese problémy jiné. Ale, a mluvila jsem o tom i se známými s osvojenými dětmi, a ač je to asi sobecké, jsme rádi, že nám děti svěřila „stará právní úprava“. Víte, osvojitelé jsou těžce „lustrováni“. Což je na jednu stranu jistě nezbytné, na druhou, po všem tom prověřování a čekání chcete začít konečně tak nějak normálně žít. Už nechcete, aby na vás někdo koukal, chcete si zavést vlastní zvyky, prostě tak jak to běžně chodí, když přivezete dítě z porodnice. S ostatními „náhradními“ rodiči, se kterými jsme v kontaktu, jsme se shodli, že bychom nechtěli, aby k nám chodila třeba půl roku pěstounka na přechodnou dobu, to „naše“ dítě nám vlastně půjčovala, pozorovala, jak co děláme a sdělovala, na co je dítě zvyklé a co je třeba dělat. Žít v podstatě dalšího půl roku, čtvrt, nebo jen měsíc – asi podle stáří dítěte – v nějakém provizoriu, kdy vás bude někdo cizí „vizitýrovat“ to je naprosto příšerná myšlenka. Mohou to být třeba i moc fajn lidi, ale víte, když vám někdo mluví do života, možná ani nezjistíte, že je fajn.“

Jste tedy názoru, že ústav je pro dítě lepší?

„Asi to tak vyznívá, ale jasně, že není. Řekla bych, že ve všech těchhle kolektivních zařízeních se objevuje šikana třeba. Děti tam umístěné jsou už tak dost psychicky poznamenané, spousta z nich zažilo nějakou formu šikany už u biologické rodiny – to musí být pro ně katastrofa – nemožnost úniku z toho všeho, když děcák je pro ně doma. Když Vám šikanují dítě ve škole – zasáhnete. Někde v děcáku bych pochybovala, že by se někdo nějak výrazně snažil. Asi by se dítěte někdo zastal až v momentě, kdy by to nějakým způsobem překročilo hranice. A běžný život taky dítě v umělém prostředí

nepozná, a to nemluví o připravenosti na samostatný život. Nemyslím, že je ústav lepší, jen by se mělo při výběru formy péče asi postupovat velmi individuálně.“

Nový občanský zákoník dává povinnost, sdělit dítěti nejpozději do zahájení školní docházky, že bylo osvojeno. Co vy na to?

„Myslím, že dnešní doba už spíš přeje v této věci pravdě. Ne zatajování skutečnosti. Lidé jsou, řekla bych, už více osvícení. My pravdu synovi tak nějak postupně při různých příležitostech sdělujeme, aby ho to pak najednou nepřekvapilo. To že zákoník stanoví věk – možná dobrý záměr, ale v praxi nevím – spíše rodiče by měli odhadnout, na jaké úrovni dítě je a jestli to vůbec pochopí. My na tom každopádně „pracujeme“ už od začátku.“

5.1.2 Rozhovor s respondentem B (muž)

Rok narození: 1962

Zaměstnání: OSVČ

Biologické děti: 2

Věk: 22, 25

Děti v pěstounské péči: 2

Věk: 15, 17

Jak vás vůbec napadla myšlenka přijetí dětí do pěstounské péče?

„Byl to původně manželčin nápad.“

Odkud jste čerpali informace a šlo spíše náhlé rozhodnutí nebo to byla dlouhodobá myšlenka?

„Informace jsme sháněli především prostřednictvím tehdejšího časopisu „Náhradní rodinná péče“, také z médií, u náhradní rodiny jsme v první etapě nebyli. Myšlenku jsme přijali poměrně rychle, skutečné rozhodnutí zrál pár let. Řekli jsme si, že pomůžeme dětem bez rodičů a dát jim domov.“

Máte dvě děti. Kolik let jim v té době bylo let? Jak ten nápad přijali?

„Bylo jim 8 a 11 let. Nebyly proti, ale pokud si vzpomínám, nějaký vyhraněný přístup taky neměli.“

Mohli jste blíže specifikovat, jaké dítě přijmete? (například etnikum, zdravotní postižení, věk)

„Neměli jsme vyhraněný názor, asi zpočátku jsme nechtěli těžce postižené dítě, ani starší. Spíš abychom si „padli do oka“...“

Jak probíhal proces zájmu o pěstounskou péči, zaskočilo Vás něco?

„Už si úplně přesně nepamatuji. Asi materiály ze sociálky, žádost krajskému úřadu, formality, vyšetření, rozhodnutí o vhodnosti stát se pěstouny... Mezitím se změnilly podmínky a před druhým chlapčkem absolvování psychotestů a povinné přípravy zájemců o pěstounskou péči.

Zaskočila nás možná délka čekací doby, asi... Jinak si nevzpomínám. Ale my jsme ji vlastně obešli..., psychotesty myslím, jsou potřebné.“

Obejít čekací dobu - něco takového je u nás legální?

„Dostali jsme nabídku z Fondu ohrožených dětí podívat se v Aši na chlapčka. Takže jsme to rozjeli bez požehnání úřadů – myslím bez toho, abychom byli vybráni poradním sborem kraje. Ale jinak jsme samozřejmě už museli mít v rukou rozhodnutí o vhodnosti stát se pěstouny... Ale dítě nám nevybral poradní sbor, jak to má být, ale FOD a my.“

Jak dlouho jste čekali?

„Půl roku?“

Jak dlouho trvala adaptace? Přijaly vaše děti sourozence hned?

„U prvního asi rok, u druhého několik let. Naši kluci je přijali dobře, nevnímám jsem problémy.“

Jaké máte zkušenosti s původními rodinami dětí, jste s nimi ve styku?

„Nejsme, rodiče našich dětí byli zbaveni rodičovských práv.“

Jak časté jsou kontroly prováděné OSPOD a jak jste je vnímali?

„Zpočátku častěji, dnes jednou za rok ohlášená. Ale my jsme maloměsto a lidé vědí všechno. Sociální pracovníce jsou, ale velmi příjemné a vše probíhá naprosto bez problémů.“

Jak vnímáte každoroční podávání zpráv příslušnému soudu?

„Zprávy podáváme vždy ke konci roku Okresnímu soudu. Zpočátku jsem psal litanie, dnes jen deset, dvanáct řádků o tom, jak se mu vede, jak se učí, jestli má nějaké větší problémy, jaké navštěvuje kroužky, jestli je zdrav, případně k jakým závažnějším změnám došlo (třeba změna školy...). Stručně, nezatěžuji sebe ani je.“

Máte děti v dlouhodobé pěstounské péči, jaký je Váš názor na pěstounskou péči na dobu přechodnou?

„Je to zatím poměrně nová záležitost, jsou s tím minimální zkušenosti. Za mě, spíš ano. Děti budou mít „své“ lidi, uvidí běžný rodinný život. Víte, řekl bych, že jako ve všech institucích, i v dětských domovech bývá přítomna nějaká forma šikany, děje se tam tolik nespravedlivého, a dítě, pro které je to „domov“ – jak se mu asi žije? „

Jak se zpětně díváte na vaše rozhodnutí, co vnímáte pozitivně a co negativně?

„Výsledek je rozhodně vysoce pozitivní, pro všechny. Obohacení života, vzájemné dávání i přijímání. Negativa především první roky sžívání se s postiženým chlapčkem. Pozitiva pro přijaté děti hlavně v tom, že poznají život v rodině, někam patří, někomu na nich záleží a někdo je má rád – prostě obyčejný normální život.“

5.1.3 Vyhodnocení rozhovorů

Respondenti si informace sháněli každý jinou cestou, což je patrně způsobeno jejich specifickými povahovými rysy a dostupností forem, kde mohli příslušnou informaci získat. Pro náhradní rodinnou péči se rozhodovali několik let, ale v momentě rozhodnutí si nesháněli žádné velké množství různých materiálů. Z rozhovorů vyplynul obecně známý fakt, že přijetím dítěte do osvojení lidé většinou naplňují svoji touhu po rodičovství, oproti tomu pěstouni mají pohnutky spíše jakoby ušlechtilější a chtějí prostě poskytnout domov potřebnému dítěti. Pro materiální a emoční zabezpečení života dítěte je rozdíl minimální, co se tedy týká u nás většinou využívané dlouhodobé pěstounské péče. Co se týká pěstounské péče na dobu přechodnou, zde se respondenti v podstatě nedokázali shodnout. Oba ji vnímají, jako nový institut, který se může, ale nemusí osvědčit.

Respondentka A ji vnímá spíše negativně. Což je způsobeno jistě tím, že do situace přináší svůj pohled osvojitele. Chce mít vlastní rodinu, cítí se dostatečně schopná rozhodovat o ní, nemá zájem o to, aby jí někdo radil déle než je nezbytné a institut náhradní péče na přechodnou dobu bere v podstatě až jako ohrožení své lidské důstojnosti v postavení ve společnosti v případě, kdy by se jí mělo něco takého týkat. Na druhou stranu uznává, že ani ústavní výchova není rozhodně cesta a celkem konstruktivně se zamýšlí se nad osudem dětí, které jsou méně přizpůsobivé, mají různé výchovné problémy a budou „odsouzeny“ procházet různými rodinami, čímž se jejich chování bude ještě zhoršovat.

Respondent B tuto variantu péče uznává víc a zdůrazňuje fyzické i psychické bezpečí dětí, jehož ohrožení vidí u různých forem možné šikany, která, jak je obecně známo, se vyskytuje ve všech kolektivních zařízeních. Na tomto se shodl s respondentkou A, která šikanu jako problém kolektivních zařízení uváděla také. Respondent B ovšem na pěstounskou péči na dobu přechodnou nahlíží přes pohled také v podstatě osvojitele, v rámci dlouhodobé pěstounské péče s dětmi tvoří vlastně běžnou rodinu, pouze s tím rozdílem, že se děti, mají oficiálně jiná jména.

5.2 Dotazníkové šetření

Dotazníková forma umožňuje zjišťovat názor u většího počtu respondentů současně, takže v krátké době je možno získat velké množství výpovědí. Dotazované osoby mohou při vyplňování dotazníku více zvažovat své odpovědi, nejsou pod tlakem nutnosti okamžité odpovědi, jako je tomu při aplikaci metody rozhovoru. Na druhou stranu výsledky mohou být často značně zkresleny cítěním osob, které, často podvědomě, usilují odpovídat ve shodě s tzv. sociálními normami, tedy ne jak cítí, ale jak „očekává okolí“. Dotazník vytvořený pro naplnění cíle této bakalářské práce obsahuje 20 otázek. Poslední 4 otázky jsou statistické, určené k získání základních údajů o respondentovi, aby bylo vůbec možné porovnat názor jednotlivých skupin lidí. Zkoumaným vzorkem byla skupina s nejnižší věkovou hranicí do 20 let. Lidé byli rozděleni do vývojových stádií podle věku proto, aby byl patrný předpokládaný mezigenerační rozdíl. Dále byli, statisticky, respondenti rozděleni na muže a ženy, a podle nejvyššího dosaženého vzdělání.

Dotazník byl anonymní, pouze poslední otázka obsahovala dotaz na kraj, kde respondent žije. Autor se snažil sehnat respondenty zejména ze Středočeského kraje, na jehož území se práce zaměřuje. Z celkového počtu 104 respondentů bylo 64 právě z cílového kraje. Z tohoto údaje byl pak zpracován přehled o tom, jak respondenti situaci vidí. Jak ovšem z dotazníku vyplynulo, data vyhodnocená ve Středočeském kraji jsou víceméně totožná s daty z celé České republiky.

Dotazník vyplňovaly především ženy – 46 žen a pouze 16 mužů. Nejvíce respondentů mělo středoškolské vzdělání 29, následovalo vysokoškolské 17 a vyučen 10. Ostatní typy vzdělání měly zanedbatelné zastoupení. Nejvyšší počet respondentů byl ve věkové skupině 36 -59. Tam, kde respondenti odpovídali, že mají ve svém okolí rodinu s dětmi v náhradní rodinné péči, se dá předpokládat větší znalost problematiky, tento názor zase ale může být ovlivněn tím, co respondenti znají od těchto rodin. Tzn. pozitivní informace o celém systému a o péči o děti nebo negativní informace v důsledku špatné zkušenosti náhradních rodičů se systémem nebo s dětmi v náhradní rodinné péči.

5.2.1 Vyhodnocení získaných informací

V níže uvedených grafech jsou zpracovány a prezentovány výsledky průzkumu veřejného mínění, které byly získány z dat vytvořeného dotazníku. Pro větší přehlednost a jednoznačnost jsou data uváděna v koláčových grafech, které zachycují počet respondentů uvádějících určitou odpověď v procentuálním vyjádření.

Otázka č. 1

Slyšeli jste již pojem „náhradní rodinná péče“ (osvojení, pěstounská péče, atd.)?

Zde všech 100 % (64) respondentů udává, že se s pojmem setkala. V rámci celé ČR je situace v podstatě stejná. Pojem je natolik vžitý, že je téměř nemožné, aby se s ním respondenti nesetkali.

Otázka č. 2

V případě, že ne, zajímala by Vás tato problematika blíže?

Ještě blíže by problematika zajímala téměř $\frac{3}{4}$ respondentů. 21 % respondentů problematika nezajímá vůbec.

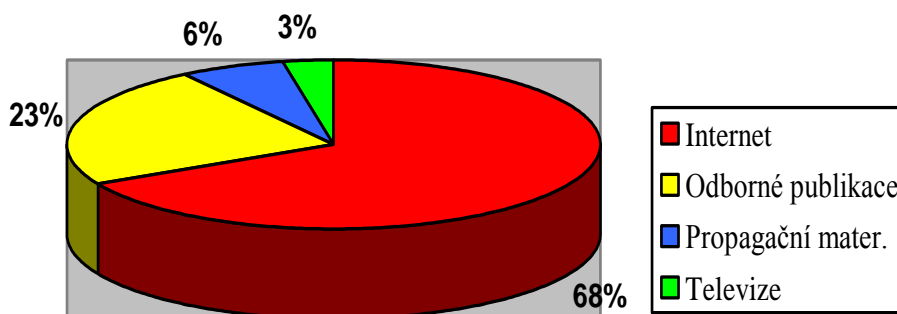
Otázka č. 3

V případě zájmu byste čerpali z:

Lidé všech věkových kategorií jako zdroj informací volili internet, kde lze získat v podstatě bez námahy a za krátký čas velké množství různých informací. Pouze lidé nad 60 let volili internet stejně často jako přečtení nějaké odborné publikace.

Graf 1:⁸³

Zdroj informací



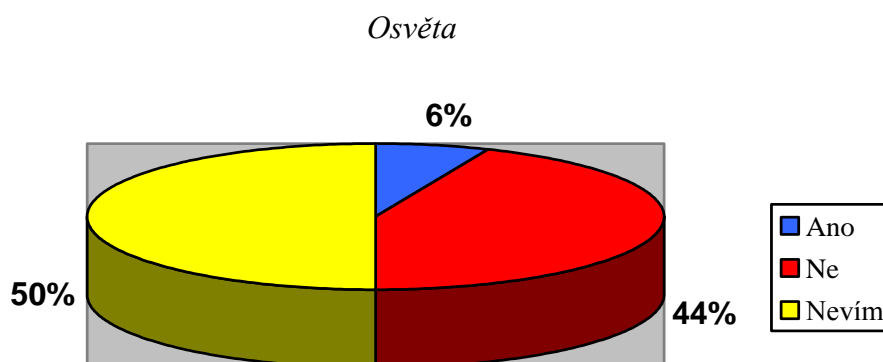
⁸³ Vlastní zdroj, dle dotazníkového šetření.

Otázka č. 4

Myslíte, že osvěta v této oblasti je dostatečná?

I přes záměr kompetentních institucí seznámit širokou veřejnost s danou problematikou a tím tedy výrazně navýšit počet osob, které by do systému náhradní rodinné péče na přechodnou dobu vstoupili, což je podmínka fungování tohoto institutu, se to na základě průzkumu evidentně nepodařilo.

Graf 2:⁸⁴

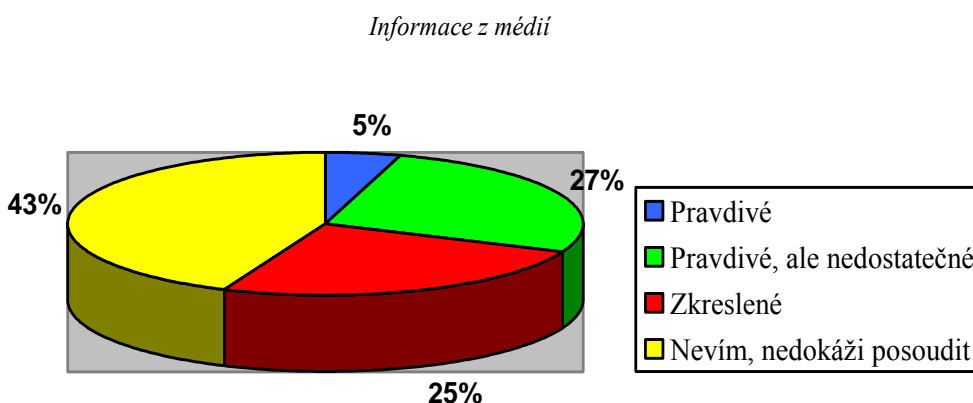


Otázka č. 5

Informace podávané médií se mi zdají:

Téměř polovina populace nedokáže odhadnout, zda má věřit informacím, které šíří média, čtvrtina všech respondentů si dokonce myslí, že média realitu zkreslují.

Graf 3:⁸⁵



⁸⁴ Vlastní zdroj, dle dotazníkového šetření.

⁸⁵ Vlastní zdroj, dle dotazníkového šetření.

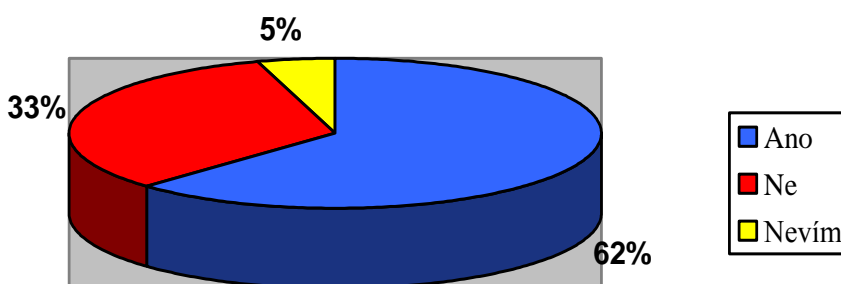
Otázka č. 6

Znáte ve svém okolí rodinu s dětmi osvojenými nebo v pěstounské péči?

Překvapivě více jak polovina respondentů zná rodinu pěstounskou nebo osvojitelskou. Ze znalosti reality možná pramení pochybnosti o informacích, které v této souvislosti šíří média.

Graf 4:⁸⁶

Náhradní rodina v okolí



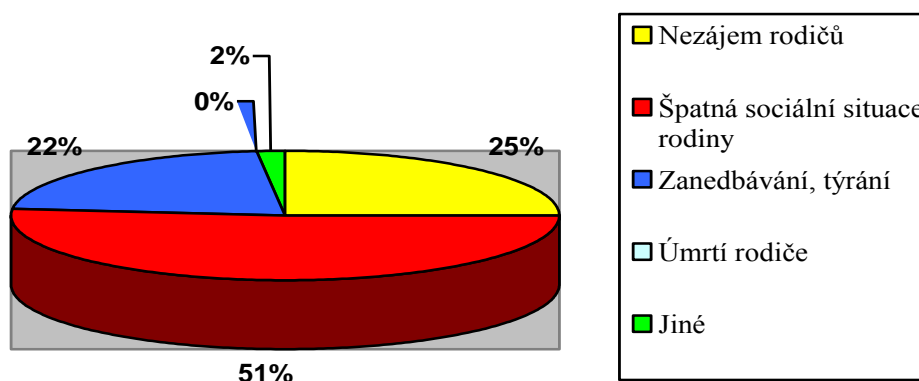
Otázka č. 7

Z jakých důvodů jsou podle Vašeho názoru děti nejčastěji umíst'ovány v dětských centrech?

Polovina respondentů, v souladu s realitou, uvedla, že největší počet dětí je v ústavech umístěn z důvodu špatné sociální situace rodiny.⁸⁷

Graf 5:⁸⁸

Umístění dítěte v ústavním zařízení



⁸⁶ Vlastní zdroj, dle dotazníkového šetření.

⁸⁷ PLÍVOVÁ, Viktorie. Tisková zpráva. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2011 [cit. 2014-06-25]. Dostupné z [www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/11310/ruseniustavu.pdf>](http://www.mpsv.cz/files/clanky/11310/ruseniustavu.pdf).

⁸⁸ Vlastní zdroj, dle dotazníkového šetření.

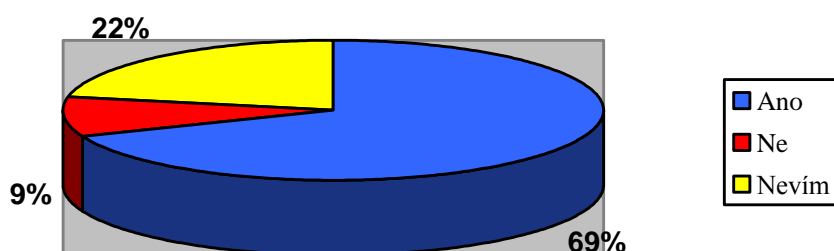
Otázka č. 8

Myslíte si, že dítě z „náhradní rodiny“ může později ve vývoji poznamenat jeho pobyt v ústavním zařízení?

Současné společnosti je již všeobecně znám fakt, že pobyt v ústavním zařízení způsobuje tzv. ústavní deprivaci. Téměř sedmdesát procent respondentů tedy odpovídalo v souladu s tímto známým faktem.

Graf 6:⁸⁹

Vývoj poznamenaný pobytem v ústavu



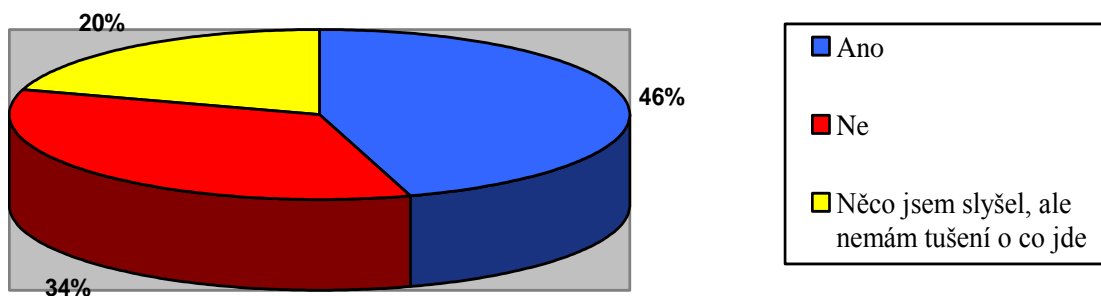
Otázka č. 9

Slyšeli jste o institutu profesionální pěstounské péče na přechodnou dobu?

O tomto, posledních pár let, diskutovaném institutu slyšela téměř polovina respondentů, na druhou stranu přes třicet procent lidí netuší, že tato forma rodinné péče o děti existuje, což je poměrně alarmující číslo, tím více v momentě, kdy dvacet procent respondentů uvedlo, že mají určitou informaci, ale netuší, o co se jedná. Nepoučených lidí je tedy velké množství.

Graf 7:⁹⁰

Institut pěstounské péče na dobu přechodnou



⁸⁹ Vlastní zdroj, dle dotazníkového šetření.

⁹⁰ Vlastní zdroj, dle dotazníkového šetření.

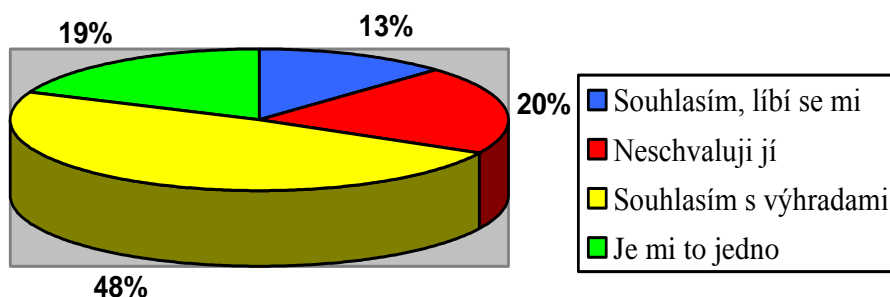
Otázka č. 10

Jaký je Váš názor na pěstounskou péči na přechodnou dobu?

Téměř polovina respondentů souhlasí s náhradní rodinnou péčí na přechodnou dobu s nějakými výhradami, což dává vzniknout otázce, zda je tento institut skutečně dobře nastaven. V momentě, kdy pochybují i víceméně laici je vysoce pravděpodobné, že by možná organizaci této instituce „slyšely“ změny. Pouze malému procentu lidí systém vyhovuje, tak je prezentován.

Graf 8:⁹¹

Názor na pěstounskou péči na dobu přechodnou

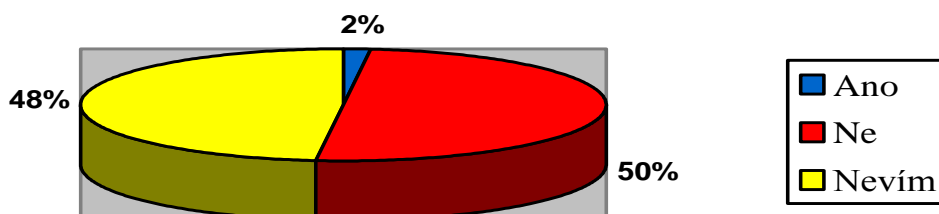


Otázka č. 11

Myslíte si, že pro pěstounskou péči na dobu přechodnou má ČR dostatečné množství kvalitně proškolených pěstounů?

Většina respondentů si nemyslí, že by Česká republika měla dostatečnou kapacitu rodin, které jsou ochotné pečovat na přechodnou dobu o dítě ve složité situaci. Další téměř polovina lidí buď neví, jak se čísla pohybují, nebo je problematika naprosto nezajímá. Pravdou je, že pěstounů na dobu přechodnou je velice málo a systém tedy může úplně fungovat jen velice těžko.

Graf 9:⁹² *Máme dostatečné množství pěstounů na přechodnou dobu?*



⁹¹ Vlastní zdroj, dle dotazníkového šetření.

⁹² Vlastní zdroj, dle dotazníkového šetření.

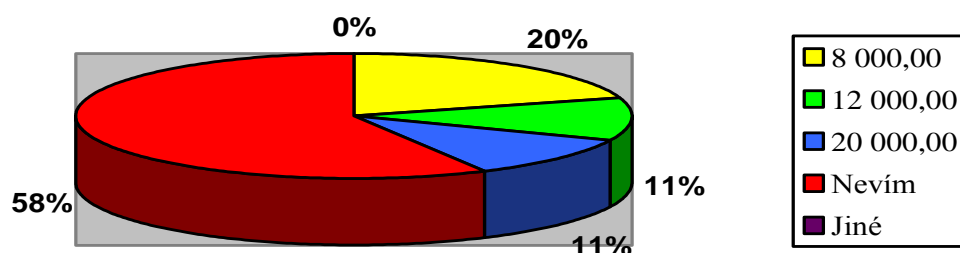
Otázka č. 12

Máte představu, kolik činí měsíční odměna pěstouna na přechodnou dobu?

Téměř šedesát procent respondentů netuší, jaká odměna je přiznávána pěstounovi na přechodnou dobu. Správnou odpověď vědělo pouze jedenáct procent lidí. Opět se zde promítá hledisko naprosté neinformovanosti nebo samozřejmě i nezájmu občanů.

Graf 10:⁹³

Odměna pěstouna na přechodnou dobu



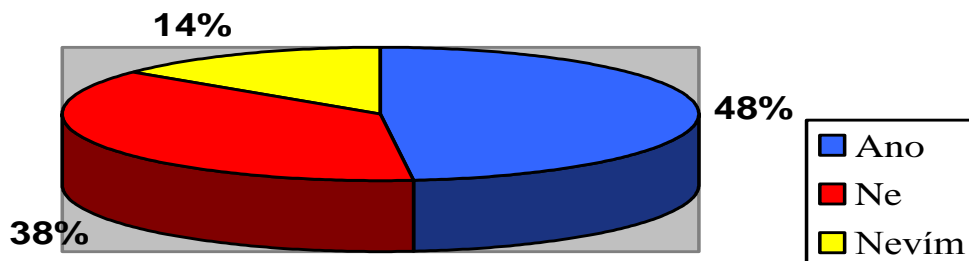
Otázka č. 13

Domníváte se, že lze tento institut zneužít lidmi, kteří se budou chtít pouze finančně obohatit?

Přestože dotazovaní v podstatě nejsou informovaní o tom, jaká je výše odměny pěstounů na dobu přechodnou, téměř polovina se jich domnívá, že institut je možné zneužít, například ve finanční nouzi. Opět zde narážíme na naprostou neinformovanost lidí ze strany kompetentních úřadů.

Graf 11:⁹⁴

Finanční prospěch pěstouna



⁹³ Vlastní zdroj, dle dotazníkového šetření.

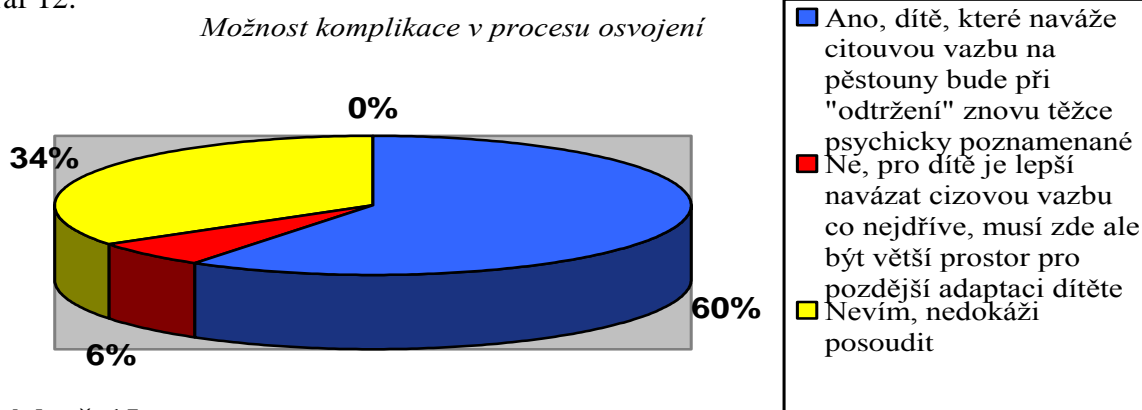
⁹⁴ Vlastní zdroj, dle dotazníkového šetření.

Otázka č. 14

Může podle Vás institut pěstounské péče na dobu přechodnou zkomplikovat proces osvojení?

Překvapivě šedesát procent respondentů si myslí, že „brát“ dítě od, v podstatě, někoho, koho ono považuje za „rodiče“ je nevhodné, třicetčtyři procent občanů neumí věc posoudit, což lze přičíst buď neinformovaností široké veřejnosti o problematice, nebo tomu, že institut pěstounské péče na přechodnou dobu je nový a nejsou s ním téměř žádné zkušenosti.

Graf 12:⁹⁵

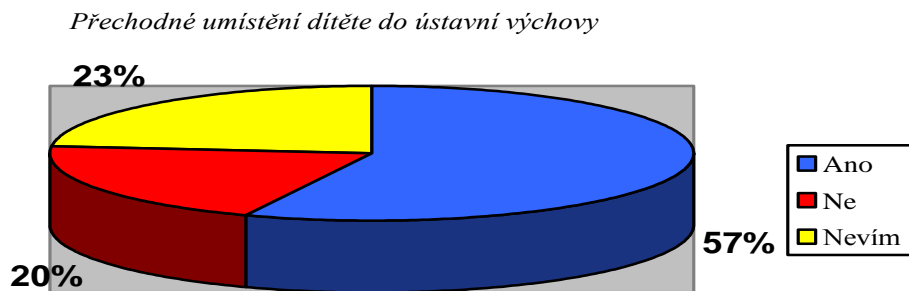


Otázka č. 15

Myslíte, že existují případy, kdy by bylo lépe umístit dítě na přechodnou dobu do neutrálního (ústavního) prostředí dříve než půjde k pěstounům?

I přes názor zákonodárců (tzn. nutnosti zrušit dětská centra) si většina lidí myslí, že existují případy, kdy je lepší dát dítě nejprve do citově neutrálního prostředí než rovnou do rodiny.

Graf 13:⁹⁶



⁹⁵ Vlastní zdroj, dle dotazníkového šetření.

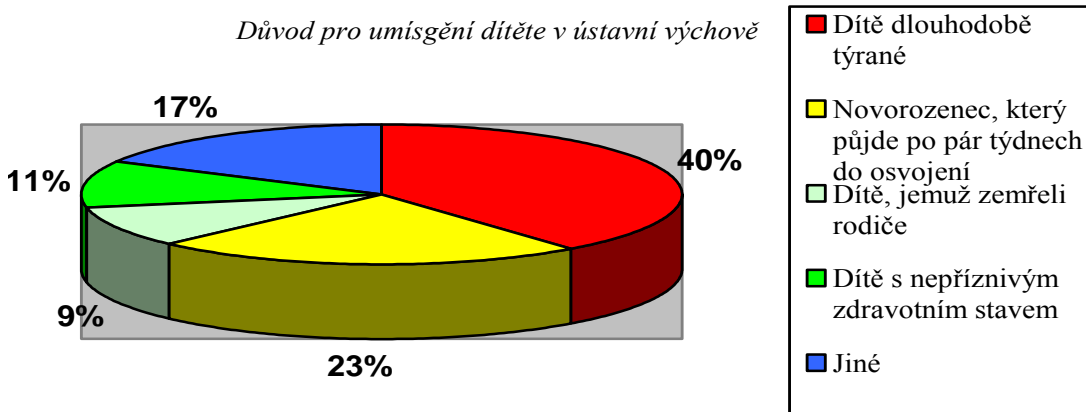
⁹⁶ Vlastní zdroj, dle dotazníkového šetření.

Otázka č. 16

Pokud si myslíte, že ano, zaškrtněte volbu, která je Vám nejbližší:

Většina dotazovaných potvrdila názor odborníků (např. str. 25. cit. 41 práce), že do přechodné ústavní výchovy je dobré dát dítě například dlouhodobě týrané. Jako důvod odborníci (lékaři, sociální pracovníci) uvádějí, že dítě se musí nejprve, alespoň částečně psychicky i fyzicky uzdravit než je schopné navázat další citovou vazbu a získat pocit bezpečí.

Graf 14:⁹⁷



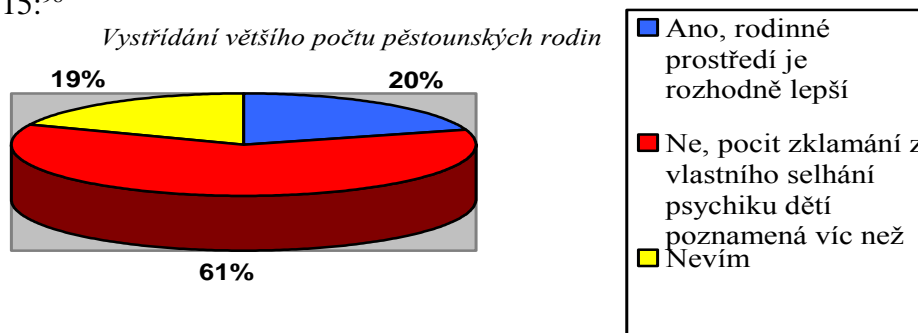
⁹⁷ Vlastní zdroj, dle dotazníkového šetření.

Otázka č. 17

Je pro obtížně umístitelné děti (např. výchovné problémy) lepší vystřídání většího počtu pěstounských rodin než pobyt v jednom ústavním zařízení?

Tato otázka skončila velmi překvapivým výsledkem. Více než šedesát procent lidí si myslí, že střídání pěstounských rodin a neustálé zvykání si na nové lidi, nové situace je dětem spíše na škodu. Pouze dvacet procent respondentů upřednostňuje rodinné prostředí za každou cenu.

Graf 15:⁹⁸



5.3 Shrnutí praktické části

Respondenti svými odpověďmi v podstatě potvrdili, že informovanost veřejnosti o této problematice je na velice nízké úrovni. Chybí osvěta (viz. práce graf 2), informace, které podávají média se čtvrtině lidí zdají dokonce zkreslené a téměř polovina toto nedokáže posoudit (viz. práce graf 3).

Naopak informace o tom, proč jsou děti umísťovány do ústavních zařízení nejčastěji je poměrně zažitá – více jak polovina dotazovaných uvedla sociální důvody, což je v souladu s realitou (viz. práce graf 5). Dá se říci, že většina populace je dnes obeznámena s faktem, že pobyt v ústavním prostředí způsobuje tzv. ústavní deprivaci (viz. práce graf. 6). Také více než polovina lidí má ve svém okolí rodinu s dětmi v náhradní rodinné péči (viz. práce graf 4). Tato fakta jsou ovšem známa desítky let a lidé měli čas je zaznamenat a přijmout.

Informace o víceméně novém institutu pěstounské péče na dobu přechodnou zatím veřejnost nemá (viz. práce graf 7), neví co si o ní myslet, pochybuje, že tato péče

⁹⁸ Vlastní zdroj, dle dotazníkového šetření.

je dostatečně personálně zajištěna (viz. práce graf 9), a, což je velice závažné zjištění téměř polovina lidí je přesvědčena, že tento institut se dá zneužít lidmi, kteří se budou chtít na úkor této citlivé sociální situace obohatit (viz. práce graf 11) – tento názor zřejmě způsobuje nedostatek informací nebo také rychlost a s tím související jistá nepřipravenost na úplné fungování tohoto systému (viz. str. 25, cit. 40). Překvapivé množství respondentů také odpovědělo, že si myslí, že tento institut může zkomplikovat proces osvojení, tento názor měla i respondentka v rozhovoru A. Pouze velmi malé množství lidí si myslí, že pro dítě je lepší navázat co nejdříve citovou vazbu (na přechodnou dobu), což je v rozporu s faktem, který uznává téměř sedmdesát procent lidí, a sice, že pobyt v ústavu zanechává psychické následky (viz. práce graf 6). Více jak polovina lidí si v podstatě myslí, že zrušení všech ústavů je chybné rozhodnutí, protože jasně odpovídali, že existují situace, kdy je lépe umístit dítě po nějakou dobu do citově neutrálního (ústavního) prostředí (viz. práce graf 13), nejvíce respondentů by to ústavu přechodně umístilo děti týrané nebo i novorozence, u kterých je zřejmé, že nic nebrání jejich osvojení (viz. práce graf 14). Více než polovina lidí také uvádí, že tzv. obtížně umístitelné děti (výchovné problémy, zdravotní postižení....) by patrně spíše poškodil pobyt v mnoha různých pěstounských rodinách (viz. práce graf 15).

Z rozhovorů i dotazníkového šetření jasně vyplývá, že se hypotézy potvrdily a informovanost běžné populace o této problematice je velmi malá nebo je podávána natolik nepopulárně, že její prezentace veřejnost buď nezajímá, nebo odrazuje. Občasné diskuse, které jsou vedeny v médiích, spíše vzbuzují dojem, že Česká republika se v podstatě podvolila doporučení výboru OSN pro práva dítěte ze dne 17. června 2011, v nichž: *„Výbor vyzval Českou republiku, aby vytvořila komplexní hodnocení rodinné situace a strategii pro snížení počtu dětí žijících v ústavní péči. Zároveň výbor doporučil rozvoj komunitních služeb rodinného typu a pěstounské péče, a to za účelem vyloučení umístování dětí do ústavů. Dne 28. června 2011 se na vlády v Evropě a střední Asii obrátily Úřad vysoké komisařky pro lidská práva a Dětský fond OSN UNICEF s žádostí, aby okamžitě ukončily praxi umístování dětí do tří let věku do pobytových zařízení“*⁹⁹. Tímto doporučením naše republika možná až překotně uvedla do praxe věc, kterou by bylo dobré ještě pár let „testovat“ a legislativně ošetřovat.

⁹⁹ Tisková zpráva. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 25. srpna 2011. 2011 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z [www:< http://mpsv.cz/files/clanky/11310/ruseniustavu.pdf>](http://mpsv.cz/files/clanky/11310/ruseniustavu.pdf).

Závěr

Tématem této bakalářské práce byla ochrana bezpečí dítěte a možnosti řešení formami náhradní rodinné péče se zaměřením na území Středočeského kraje.

Teoretická část práce vymezuje základní pojmy, popisuje rodinu, jako instituci, dělí jí z hlediska funkčnosti, či spíše v některých případech nefunkčnosti. Podrobně je zde popsán syndrom CAN, což je syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. V této kapitole jsou také uvedeny, jako příklady, citace z knih, kde o zkušenosti s tímto syndromem hovoří pěstouni, ale i oběť velice krutého zacházení. Poté práce představuje formy náhradní rodinné péče, které jsou řešením často kritické životní situace dítěte v jeho vlastní rodině. Dále je zde ponechán prostor pro zmínku o historickém kontextu náhradní rodinné péče, která ve velmi primitivní podobě začíná již ve starověku, jde přes období první republiky, dále období po druhé světové válce, až po změny po roce 1989, respektive roku 1998, kdy byla ustanovena přednost náhradní rodinné péče před ústavní. V oddílu čtyři je rámcově nastíněna legislativa spojená se sociálně-právní ochranou dětí. Téma ochrany bezpečí dětí by se mělo týkat celé naší vyspělé společnosti, ne pouze malé části zájemců o tuto problematiku. A tak, ač je téma ochrany dětí velice diskutované není zatím mnoho v povědomí široké veřejnosti.

Cílem empirické bylo zjistit, zda má veřejnost dostatečné informace potřebné pro získání komplexního náhledu na problematiku náhradní rodinné péče na dobu přechodnou a také zda může veřejnost na základě dostupných informací dostatečně posoudit, zda zaváděný systém je schopný pružně reagovat na potřeby ohrožených dětí a zajistit jim dostatečnou ochranu. Vyhodnocení rozhovorů a dotazníku podává stručný přehled o tom jak veřejnost nahlíží na tyto problémy. Získaná výzkumná data podala odpověď na předem stanovené hypotézy a to:

Hypotéza 1:

Veřejnost nemá dostatečné informace potřebné pro získání komplexního náhledu na problematiku náhradní rodinné péče na dobu přechodnou.

Tato hypotéza potvrdila předpoklad, že veřejnost skutečně nemá dostatečné informace týkající se této problematiky. Toto je uvedeno především v grafu 2, kdy

téměř polovina lidí potvrdila, že se jí osvěta zdá nedostatečná a další polovina lidí nedokázala věc posoudit. Těmito daty se tedy potvrzuje, že obecně podávané informace jsou nedostatečné a problematika by si zasloužila více medializace.

Hypotéza 2:

Veřejnost na základě dostupných informací nemůže dostatečně posoudit, zda zaváděný systém je schopný pružně reagovat na potřeby ohrožených dětí a zajistit jim dostatečnou ochranu.

I tento předpoklad se potvrdil. Téměř polovina respondentů souhlasí s pěstounskou péčí na dobu přechodnou s nějakými výhradami, což uvádí graf 8. Graf 9 dokazuje, že více než polovina lidí si myslí, že naše republika nemá dostatečný počet pěstounů, což je v souladu s realitou a potom logicky systém nemůže být plně funkční. Alarmující je, že téměř polovina lidí předpokládá, že je systém finančně zneužitelný – graf 11, to může ovšem souviset i s velmi nízkou informovaností o této problematice. To, že systém zatím pravděpodobně nemůže zajistit dostatečnou ochranu dětí v tíživé životní situaci dokazuje i graf 15. Více než polovina respondentů si nemyslí, že je pro psychiku dítěte lepší střídání různých pěstounských rodin.

S institutem pěstounské péče na dobu přechodnou jsou zatím minimální zkušenosti. Těžko ji lze v současnosti zatracovat nebo slepě podporovat. Zda se změna povedla a ohroženým dětem přinese lepší život, bude zjevné až za několik let, spíše možná i desítky let, než vyrostou generace dětí, které dnes systém svěřuje do výchovy náhradní rodiny na přechodnou dobu. Teprve pak bude možné z jejich reakcí a slov posoudit, jestli netrpí, namísto ústavní deprivace, jiným psychickým problémem.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5.
2. ČÍRTKOVÁ, Ludmila et al. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007, 192 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
3. GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.
4. CHROMÝ, Jakub. *Kriminalita páchaná na mládeži*. Praha: Linde, 2010, 239 s. ISBN 978-80-7201-825-3.
5. JOE PETERS. *Tichý pláč*. 1. vyd. Frýdek-Místek: Alpress, 2010. Klokan. 245 s. ISBN 978-80-7362-864-2.
6. MATĚJČEK, Zdeněk ed. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. Praha: Portál, 2002. 152 s. ISBN 80-7178-637-3.
7. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, 184 s. ISBN 978-80-7367-739-8.
8. MATOUŠEK, Oldřich et al. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008, 384 s. ISBN 978-80-7367-502-8.
9. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. 81 s. ISBN 80-901424-7-8.
10. MILFAIT, René. *Komerční sexualizované násilí na dětech*. Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-320-8.
11. SATIROVÁ, Virginia. *Kniha o rodině*. 1. Praha: Práh, 1994. 350 s. ISBN 80-901325-0-2
12. ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5.
13. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 184 s. ISBN 978-80-247-3181-0.
14. ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s., 2007, 36 s. ISBN 978-80-86991-27-6. VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, 77 s. ISBN 978-80-87455-09-08.

15. VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, 77 s. ISBN 978-80-87455-09-08.
16. ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012, 200 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

Legislativní dokumenty

1. Česko. Zákon č. 89/2012 Sb.: Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika* [online]. 2012 [cit. 2014-02-08], částka 33, s. 1114-1118. Dostupné z [www: <http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89>](http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89).
2. Česko. Zákon č. 401/2012 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 359/99 Sb.: Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů, Česká republika* [online]. 2012 [cit. 2014-02-08], částka 147, s. 5112-5114. Dostupné z [www: <http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=401>](http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=401).
3. Česko. Zákon č. 1/1993 Sb.: Ústava české republiky. In: *Sbírka zákonů, Česká republika* [online]. 1993 [cit. 2014-06-08], částka 1. Dostupné z [www: <http://psp.cz/docs/laws/constitution.html >](http://psp.cz/docs/laws/constitution.html).
4. Česko. Zákon č. 2/1993 Sb.: Listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů, Česká republika* [online]. 1993 [cit. 2014-06-08], částka 1. Dostupné z [www: <http://psp.cz/docs/laws/listina.html>](http://psp.cz/docs/laws/listina.html).
5. Česko. Zákon č. 218/2003 Sb.: o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: *Sbírka zákonů, Česká republika* [online]. 2003 [cit. 2014-06-20], částka 79. Dostupné z [www: <http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2003&cz=218 >](http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2003&cz=218).
6. Česko. Zákon č. 40/2009 Sb.: Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika* [online]. 2009 [cit. 2014-06-20], částka 11. Dostupné z [www: <http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=5&t=410 >](http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=5&t=410).
7. Úmluva o právech dítěte. *Vláda České republiky* [online]. 2008 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: [www: <http://vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>](http://vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/).

Elektronické zdroje

1. Děti ve starověku. *Antika* [online]. 2004 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z www: <<http://antika.avonet.cz/article.php?ID=1503>>.
2. Celkem potřebujeme pět set rodin na přechodnou dobu. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2014 [cit. 2014-06-20]. Dostupné z www: <<http://mpsv.cz/cs/17101>>.
3. EUR-lex: EU law and publications. *Europa* [online]. 2012 [cit. 2014-07-08]. Dostupné z www: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/LSU/?uri=CELEX:52006PC0399>>.
4. FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ [online]. 1990 [cit. 2014-01-17]. Dostupné z www: <<http://fod.cz/>>.
5. LABUSOVÁ, Eva. *Co znamená rodina? Rodičovství, psychologie, zdraví* [online]. © 2006-2012 [cit. 2014-01-17]. Dostupné z www: <http://evalabusova.cz/ankety/co_znamená_rodina.php>.
6. Legislativní vývoj právní úpravy náhradní péče v České republice. *Nadace Sirius* [online]. 2008 - 2013, 2013 [cit. 2014-06-23]. Dostupné z www: <<http://nadacesirius.cz/soubory/prilohy/pravni-uprava-nahradni-rodinne-pece-v-cr.doc>>.
7. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Národní zpráva o rodině* [online]. 2004. [cit. 7-02-2014]. Dostupné z www: <http://mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf>.
8. Nalezinec u Apolináře. *Fakultní nemocnice v Motole* [online]. 2012 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z www: <<http://fnmotol.cz/o-nas/historie-a-soucasnost/nalezinec-u-apolinare/>>.
9. Nalezinec Vlašský špitál. *Fakultní nemocnice v Motole* [online]. 2012 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z www: <<http://fnmotol.cz/o-nas/historie-a-soucasnost/nalezinec-vlassky-spital/>>.
10. Náhradní rodinná péče. *Středisko náhradní rodinné péče* [online]. 2013 [cit. 2014-06-11]. Dostupné z www: <http://nahradnirodina.cz/nahradni_rodinna_peceI>.
11. NÁRODNÍ ZPRÁVA O RODINĚ. [online]. 2004 [cit. 2014-01-17]. Dostupné z www: <http://mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf>.

12. PLÍVOVÁ, Viktorie. Tisková zpráva. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2011 [cit. 2014-06-25]. Dostupné z www: <<http://mpsv.cz/files/clanky/11310/ruseniustavu.pdf>>.
13. PODPORA RODINY. *Vzdělávací institut ochrany dětí*. [online] 2006. [cit. 2014-02-08]. Dostupné z www: <<http://viod.cz/editor/assets/download/podpora>>.
14. Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice. *Nadace Sirius* [online]. 2008 - 2013, 2013 [cit. 2014-06-23]. Dostupné z www: <<http://nadacesirius.cz/soubory/prilohy/pravni-uprava-nahradni-rodinne-pecce-v-cr.doc>>.
15. Problematika mezinárodních únosů dětí. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2009 [cit. 2014-07-02]. Dostupné z www: <http://mpsv.cz/files/clanky/7292/Problematika_mezinarodnich_unosu_deti.pdf>.
16. SOS DĚTSKÉ VESNIČKY. *SOS Přístav*: pěstounské péče v SOS dětských vesničkách [online]. [cit. 9.6.2014]. Dostupné z www: <<http://sos-vesnicky.cz/nase-cinnost/sos-detske-vesnicky/>>.
17. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2012* [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-07-04]. ISBN 978-80-7421-065-5. Dostupné z www: <http://mpsv.cz/files/clanky/16366/rocenka_2012.pdf>.
18. Úmluva o právech dítěte. *Vláda České republiky* [online]. 2008 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z www: <<http://vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>>.
19. Úvod–Teoretické pojetí náhradní rodinné péče. *Středisko náhradní rodinné péče* [online]. 2013 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z www: <http://nahradnirodina.cz/uvod_teoreticke_pojeti_nahradni_rodinne_pecce.html>.
20. VZDĚLÁVACÍ INSTITUT OCHRANY DĚTÍ. *Násilí na dětech: syndrom can.* [online]. 2006 [cit. 2014-01-17]. Dostupné z www: <<http://viod.cz/editor/assets/download/publikace/nasili.pdf>>.
21. WORLD DECLARATION ON THE SURVIVAL, PROTECTION AND DEVELOPMENT OF CHILDREN. New York, [online] 1990 [cit. 2014-01-14]. Dostupné z www: <<http://unicef.org/wsc/declare.htm>>.

22. Zákon o SPOD, díl čtvrtý: Dávky pěstounské péče. *Čí je dítě?* [online]. 2011, Copyright © 2011 [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: [www:
<http://cijedite.cz/?nav=aktuality/ostatni/226-zakon-o-spod,-dil-ctvrty-.html>](http://cijedite.cz/?nav=aktuality/ostatni/226-zakon-o-spod,-dil-ctvrty-.html).

Seznam grafů:

Graf 1:	Zdroj informací.....	54
Graf 2:	Osvěta.....	55
Graf 3:	Informace z médií.....	55
Graf 4:	Náhradní rodina v okolí.....	56
Graf 5:	Umístění dítěte v ústavním zařízení.....	56
Graf 6:	Vývoj poznamenaný pobytem v ústavu.....	57
Graf 7:	Institut pěstounské péče na dobu přechodnou.....	57
Graf 8:	Názor na pěstounskou péči na dobu přechodnou.....	58
Graf 9:	Dostatek pěstounů na dobu přechodnou.....	58
Graf 10:	Odměna pěstouna na dobu přechodnou.....	59
Graf 11:	Finanční prospěch pěstouna.....	59
Graf 12:	Možnost komplikace v procesu osvojení.....	60
Graf 13:	Přechodné umístění dítěte do ústavní výchovy.....	60
Graf 14:	Důvod pro umístění dítěte v ústavní výchově.....	61
Graf 15:	Střídání většího počtu pěstounských rodin.....	62

Seznam příloh

- Příloha I: Dotazník
- Příloha II: Umístování dětí a mladistvých do náhradní rodinné, ústavní a ochranné výchovy v roce 2012
- Příloha III. Počet dětí v náhradní rodinné péči (pěstounská péče, osobní péče poručníka a výchova jiné fyzické osoby než rodiče)
- Příloha IV. Vývoj počtu pěstounů a pěstounských rodin
- Příloha V. Počet týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí podle věkové struktury a sociálního prostředí v roce 2012
- Příloha VI. Počet týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí podle struktury týrajících a zneužívajících osob v roce 2012

PŘÍLOHA I.

Náhradní rodinná péče

- 1. Slyšeli jste již pojem „náhradní rodinná péče“ (osvojení, pěstounská péče, atd.)?**
 - a) ano
 - b) ne

- 2. V případě, že ne, zajímala by Vás tato problematika blíže?**
 - a) ano
 - b) ne

- 3. V případě zájmu byste čerpali z:**
 - a) internet
 - b) televize
 - c) odborné časopisy, publikace
 - d) propagační materiály

- 4. Myslíte, že osvěta v této oblasti je dostatečná?**
 - a) ano
 - b) ne
 - c) nevím

- 5. Informace podávané médií se mi zdají:**
 - a) pravdivé
 - b) pravdivé ale nedostatečné
 - c) zkreslené
 - d) nevím, nedokáži posoudit

- 6. Znáte ve svém okolí rodinu s dětmi osvojenými nebo v pěstounské péči?**
 - a) ano
 - b) ne
 - c) nevím

- 7. Z jakých důvodů jsou podle Vašeho názoru děti nejčastěji umisťovány v dětských centrech? (dříve kojenecké ústavy)**
 - a) nezáměr rodičů
 - b) špatná sociální situace v rodině (chudoba, různé druhy závislostí)
 - c) zanedbávání, týrání
 - d) úmrtí rodiče
 - e) jiné

- 8. Myslíte si, že dítě z „náhradní rodiny“ může později ve vývoji poznamenat jeho pobyt v ústavním zařízení?**
 - a) ano
 - b) ne
 - c) nevím
 - d) mám jiný názor

9. Slyšeli jste o institutu profesionální pěstounské péče na přechodnou dobu?

- a) ano
- b) ne
- c) něco jsem slyšel, ale nemám tušení o co jde

10. Jaký je Váš názor na pěstounskou péči na přechodnou dobu?

- a) souhlasím s ní, líbí se mi
- b) souhlasím s výhradami
- c) neschvaluji jí
- d) je mi to jedno

11. Myslíte si, že pro pěstounskou péči na dobu přechodnou má ČR dostatečné množství kvalitně proškolených pěstounů

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

12. Máte představu kolik činí měsíční odměna pěstouna na přechodnou dobu?

- a) 8 000,--
- b) 12 000,--
- c) 20 000,--
- d) nevím
- e) jiné

13. Domníváte se, že lze tento institut zneužít lidmi, kteří se budou chtít pouze finančně obohatit?

- a) ano
- b) ne, tyto případy by měla odhalit povinná příprava a prověřování pěstounů
- c) nevím

14. Může podle Vás institut pěstounské péče na dobu přechodnou zkomplikovat proces osvojení?

- a) ano, dítě, které naváže citovou vazbu na pěstouny, bude při „odtržení“ znovu těžce psychicky poznamenáno
- b) ne, pro dítě je lepší navázat citovou vazbu co nejdříve, musí zde ale být větší prostor pro pozdější adaptaci dítěte na osvojitelskou rodinu
- c) nevím, nedokážu posoudit
- d) mám jiný názor

15. Myslíte, že existují případy, kdy by bylo lépe umístit dítě na přechodnou dobu do neutrálního (ústavního) prostředí dříve než půjde k pěstounům?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím
- d) mám jiný názor

16. Pokud si myslíte, že ano, zaškrtněte volbu, která je Vám nejbližší:

- a) dítě dlouhodobě týrané
- b) novorozenec, který půjde za pár týdnů do osvojení
- c) dítě, kterému zemřeli rodiče
- d) dítě s nepříznivým zdravotním stavem
- e) mám jiný názor

17. Je pro obtížně umístitelné děti (např. výchovné problémy) lepší vystřídání většího počtu pěstounských rodin než pobyt v jednom ústavním zařízení?

- a) ano, rodinné prostředí je rozhodně lepší
- b) ne, pocit zklamání z vlastního selhání psychiku dětí poznamená víc než ústav
- c) nevím
- d) mám jiný názor

18. Věk

- a) do 20 let
- b) 21 – 35
- c) 36 – 59
- d) 60 a více

19. Pohlaví

- a) muž
- b) žena

20. Dosažené vzdělání

- a) základní
- b) vyučen/a
- c) střední s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

21. Kraj

Uveďte.....

PŘÍLOHA II.¹⁰⁰

Tabulka č. 8.2

UMÍSTOVÁNÍ DĚTÍ A MLADISTVÝCH DO NÁHRADNÍ RODINNÉ, ÚSTAVNÍ A OCHRANNÉ VÝCHOVY V ROCE 2012

(V20-01 odd. II.)

Územní jednotka	Počet umístěných dětí						Počet dětí neumístěných do ústavní péče na konci sledovaného roku
	do péče budoucích osvojitelů	osvojení	do výchovy jiných fyzických osob než rodičů	do péče budoucích pěstounů	do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc na základě rozhodnutí soudu	do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc na základě žádosti zákonného zástupce, žádosti dítěte a žádosti OSPOD	
Hlavní město Praha	56	54	73	35	101	44	4
Středočeský kraj	43	61	133	23	49	28	3
Jihočeský kraj	25	27	95	10	36	15	0
Plzeňský kraj	31	27	91	22	42	21	0
Karlovarský kraj	26	26	94	14	13	7	0
Ústecký kraj	93	98	299	52	151	58	5
Liberecký kraj	25	27	105	6	18	20	1
Královéhradecký kraj	17	11	44	14	22	17	0
Pardubický kraj	19	41	41	20	7	17	0
Kraj Vysočina	12	16	26	8	5	18	0
Jihomoravský kraj	45	33	131	51	43	39	4
Olomoucký kraj	18	32	62	29	44	31	0
Zlínský kraj	8	11	18	13	22	2	0
Moravskoslezský kraj	49	62	219	72	77	69	8
Celkem ČR	467	526	1,431	369	630	386	25

Pramen: MPSV

¹⁰⁰ *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2012* [online]. Praha, 2013[cit. 2014-07-04]. ISBN 978-80-7421-065-5. Dostupné z www: <http://mpsv.cz/files/clanky/16366/rocenka_2012.pdf>.

PŘÍLOHA III.¹⁰¹

Tabulka č. 8.5

POČET DĚTÍ V NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČI (pěstounská péče, osobní péče poručníka a výchova jiné fyzické osoby než rodiče)

(V20-01 odd. VLA)

Územní jednotka	Počet dětí v náhradní rodinné péči k 1. 1. 2012	Počet dětí umístěných v průběhu sledovaného roku		Počet dětí v náhradní rodinné péči k 31. 12. 2012		Zánik náhradní rodinné péče				Předání spisu jinému OSPOD
		celkem	z toho zdravotně postižených	celkem	z toho zdravotně postižených	na návrh pěstouna	na návrh OSPOD	zletilostí dítěte	jinak	
Hlavní město Praha	946	253	11	985	29	25	3	83	37	66
Středočeský kraj	1 523	376	12	1 620	37	8	10	162	64	35
Jihočeský kraj	870	229	13	917	43	11	2	82	67	20
Plzeňský kraj	826	249	13	863	47	17	3	80	71	41
Karlovarský kraj	691	157	6	708	4	7	2	61	34	36
Ústecký kraj	2 106	487	16	2 239	39	23	5	174	85	67
Liberecký kraj	705	161	3	724	22	10	3	68	43	18
Královéhradecký kraj	733	129	7	715	39	21	3	88	13	22
Pardubický kraj	673	136	2	681	38	10	1	67	25	25
Kraj Vysočina	548	97	4	563	33	9	3	37	24	9
Jihomoravský kraj	1 186	281	9	1 242	40	21	1	127	44	32
Olomoucký kraj	881	183	1	893	21	10	4	85	48	24
Zlínský kraj	679	110	4	682	37	4	8	60	24	11
Moravskoslezský kraj	2 788	579	10	2 666	43	32	15	345	183	126
Celkem ČR	15 155	3 427	111	15 498	472	208	63	1 519	762	532

Pramen: MPSV

Poznámka: NRP = náhradní rodinná péče, OSPOD = orgán sociálně-právní ochrany dětí

¹⁰¹ *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2012* [online]. Praha, 2013[cit. 2014-07-04]. ISBN 978-80-7421-065-5. Dostupné z www: <http://mpsv.cz/files/clanky/16366/rocenka_2012.pdf>.

PŘÍLOHA IV.¹⁰²

VÝVOJ POČTU PĚSTOUNŮ A PĚSTOUNSKÝCH RODIN

(V20-01 odd. VI.B, VI.C)

Územní jednotka	Počet pěstounů k 31. 12.		Počet pěstounských rodin k 31. 12.	
	2011	2012	2011	2012
Hlavní město Praha	753	801	619	643
Středočeský kraj	942	984	740	777
Jihočeský kraj	595	595	396	411
Plzeňský kraj	534	601	402	584
Karlovarský kraj	432	423	331	349
Ústecký kraj	810	883	647	679
Liberecký kraj	387	370	311	295
Královéhradecký kraj	531	525	368	366
Pardubický kraj	428	463	345	349
Kraj Vysočina	443	458	274	305
Jihomoravský kraj	933	953	641	671
Olomoucký kraj	708	732	518	525
Zlínský kraj	500	505	314	368
Moravskoslezský kraj	1 838	1 895	1 297	1 295
Celkem ČR	9 834	10 188	7 203	7 617

¹⁰² *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2012* [online]. Praha, 2013[cit. 2014-07-04]. ISBN 978-80-7421-065-5. Dostupné z www: <http://mpsv.cz/files/clanky/16366/rocenka_2012.pdf>.

PŘÍLOHA V.¹⁰³

POČET TÝRANÝCH, ZNEUŽÍVANÝCH A ZANEDBÁVANÝCH DĚTÍ PODLE VĚKOVÉ STRUKTURY A SOCIÁLNÍHO PROSTŘEDÍ V ROCE 2012

(V20-01 odd. X.A)

			Počet dětí													
			tělesné týrání		psychické týrání		sexuální zneužívání		dětská pornografie		dětská prostituce		zanedbávání dětí		celkem	
			chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky
Nahlášeno případů	z toho	do 1 roku	19	11	17	20	0	2	0	0	0	0	149	161	185	194
		od 1 roku do 3 let	47	36	75	57	7	19	0	0	0	0	336	296	465	408
		od 3 do 6 let	76	64	90	100	30	64	0	2	0	0	461	419	657	649
		od 6 do 15 let	267	196	252	230	110	468	6	21	0	8	1 378	1 113	2 013	2 036
		od 15 do 18 let	52	68	41	70	11	102	0	4	1	13	302	254	407	511
Sociální prostředí dítěte	úplná rodina	137	109	260	243	57	216	1	8	1	7	943	808	1 399	1 391	
	neúplná rodina bez matky	43	26	17	11	8	27	0	1	0	0	112	103	180	168	
	neúplná rodina bez otce	144	143	123	125	53	209	4	10	0	7	1 146	983	1 470	1 477	
	doplňková rodina o matku	13	9	11	8	3	10	0	0	0	0	48	25	75	52	
	doplňková rodina o otce	106	78	57	82	22	128	1	6	0	5	308	280	494	579	
	náhradní rodina	17	9	7	7	5	40	0	2	0	1	47	34	76	93	
ústavní péče	1	1	0	1	10	25	0	0	0	1	22	10	33	38		
Celkem ČR			461	375	475	477	158	655	6	27	1	21	2 626	2 243	3 727	3 798

Pramen: MPSV

¹⁰³ *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2012* [online]. Praha, 2013[cit. 2014-07-04]. ISBN 978-80-7421-065-5. Dostupné z [www:< http://mpsv.cz/files/clanky/16366/rocenka_2012.pdf>](http://mpsv.cz/files/clanky/16366/rocenka_2012.pdf).

PŘÍLOHA VI.¹⁰⁴

POČET TÝRANÝCH, ZNEUŽÍVANÝCH A ZANEDBÁVANÝCH DĚTÍ PODLE STRUKTURY TÝRAJÍCÍCH A ZNEUŽÍVAJÍCÍCH OSOB V ROCE 2012

(V20-01 odd. X.A)

		Počet dětí						Relativní zastoupení (%)	
		tělesné týrání	psychické týrání	sexuální zneužívání	dětská pornografie	dětská prostituce	zanedbávání dětí		celkem
Zneužívající nebo týrající osoba	matka	242	119	21	3	2	2 244	2 630	35,5
	otec	229	524	127	3	0	555	1 438	19,4
	oba rodiče	57	87	1	0	0	1 696	1 841	24,8
	partner matky	184	165	93	1	0	122	564	7,6
	partnerka otce	10	2	0	0	0	44	56	0,8
	sourozenec	6	5	15	0	0	5	31	0,4
	prarodič	17	10	25	1	0	50	103	1,4
	jiný příbuzný	8	12	43	0	0	30	93	1,3
	jiná osoba	51	35	425	16	15	25	567	7,6
	nevlastní sourozenec	1	0	7	0	0	0	8	0,1
	jiná zodpovědná osoba (učitel, vychovatel)	3	1	4	0	0	6	14	0,2
	nezjištěno	11	3	42	1	6	10	73	1,0
	Celkem ČR		819	963	803	25	23	4 787	7 418

¹⁰⁴ *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2012* [online]. Praha, 2013[cit. 2014-07-04]. ISBN 978-80-7421-065-5. Dostupné z [www:< http://mpsv.cz/files/clanky/16366/rocenka_2012.pdf>](http://mpsv.cz/files/clanky/16366/rocenka_2012.pdf).